

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра економіки та фінансів підприємства

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства

за матеріалами ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ», м. Київ

Студента 2 курсу 1 м групи,
спеціальності 051 «Економіка»,
спеціалізації «Економіка
підприємства»

Русавської Тетяни
Олександрівни

Науковий керівник —
канд. екон. наук, доцент

Андрєєва Вікторія
Геннадіївна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук, проф.

Блакита Ганна
Владиславівна

Київ 2018

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	7
1.1. Економічна сутність понять «ліквідність» та «платоспроможність» підприємства.....	7
1.2. Методологічні основи управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства.....	15
1.3. Методи оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства.....	27
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ».....	39
2.1. Оцінка статичної платоспроможності підприємства з використанням фінансових коефіцієнтів.....	39
2.2. Оцінка динамічної платоспроможності підприємства на підставі грошових потоків.....	48
2.3. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства на підставі інтегральних моделей.....	58
РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ПІДВИЩЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ».....	64
3.1. Обґрунтування пропозицій щодо підвищення ліквідності та платоспроможності підприємства.....	64
3.2. Розробка фінансового плану підприємства.....	74
3.3. Перспективна оцінка рівня ліквідності та платоспроможності підприємства.....	85
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	100
ДОДАТКИ.....	109

АНОТАЦІЯ

Русавська Т.О. «Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства» (за матеріалами ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ», м. Київ). – Рукопис.

Випускна кваліфікаційна робота за спеціальністю 051 «Економіка», спеціалізація «Економіка підприємства» – Київський національний торговельно-економічний університет – Київ, 2018.

Випускну кваліфікаційну роботу присвячено теоретичним, методичним і практичним аспектам управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства. Представлена робота дозволяє дослідити основні засади, методи та засоби управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства та оцінити ефективність даного процесу.

Ключові слова: ліквідність активів підприємства, платоспроможність підприємства, поточні зобов'язання та забезпечення підприємства, кредитоспроможність, ймовірність банкрутства.

ABSTRACT

Rusavskaya T.O. "Management of liquidity and solvency of the enterprise" (based on the materials of LLC "NORM AND CAPITAL CONSTRUCTION", Kyiv). - Manuscript.

Final qualifying paper on the specialty 051 "Economics", specialization "Economy of Enterprise". – Kyiv National University of Trade and Economics. – Kyiv, 2018.

The final qualification work is devoted to theoretical, methodological and practical aspects of the management of liquidity and solvency of the enterprise. The presented work allows investigate the basic principles, methods and means of managing liquidity and solvency of an enterprise and evaluate the effectiveness of this process.

Key words: liquidity of the assets of the enterprise, solvency of the enterprise, current liabilities and provision of the enterprise, creditworthiness, probability of bankruptcy

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах розвитку економіки України одним із першочергових завдань управління фінансами підприємства є забезпечення ліквідності і платоспроможності суб'єктів господарювання, що обумовлено значним обсягом неплатежів вітчизняних підприємств. Практика господарювання українських підприємств свідчить, що внаслідок несвоєчасних розрахунків і невиконання фінансових зобов'язань перед контрагентами, у них накопичилися великі обсяги заборгованостей. Відповідно дотримання розрахунково-платіжної дисципліни суб'єктами господарювання безпосередньо залежить від їх платоспроможності, що є найважливішим показником фінансового стану підприємств та необхідною умовою їх існування та діяльності.

Питанням управління ліквідністю та платоспроможністю підприємств присвятили свої роботи такі вітчизняні науковці, як М.С. Абрютіна, М.Г. Білопольський, І.О. Бланк, В.А. Гавриленко, В.В. Галасюк, О.В. Грачов, О.В. Єфимова, Ю.Ю. Журавльова, Є.Є. Іонін, Є.В. Мних, Г.В. Ситник, А.М. Поддєрьогін, В.М. Шелудько та інші. Серед відомих зарубіжних учених-економістів доцільно визначити: Л.А. Берстайна, Ю. Брігхема, Ван Хорна, Л. Гапенські, Р. Найта та ін. Однак, незважаючи на те, що у даній сфері одержано вагомі наукові результати, потребує подальшого дослідження питання наукового обґрунтування забезпеченості та підтримки необхідного рівня ліквідності та платоспроможності підприємств у нестабільному ринковому середовищі. Необхідність узагальнення і розвитку теоретичних положень та розробки науково-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства зумовили актуальність теми роботи, її мету і задачі.

Метою роботи є вивчення теоретико-методологічних положень, дослідження діючої практики управління ліквідністю та платоспроможністю

підприємства та розробка відповідних практичних рекомендацій щодо забезпечення та підвищення їх рівня.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення **наступних завдань:**

- дослідити сутність понять ліквідності та платоспроможності підприємства;
- визначити методологічні основи управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства;
- вивчити методи оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства;
- дослідити стан управління ліквідністю та платоспроможністю ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ»;
- обґрунтувати пропозиції щодо підвищення ліквідності та платоспроможності даного підприємства;
- розробити фінансовий план підприємства та оцінити перспективну ліквідність та платоспроможність даного підприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства.

Предмет дослідження - теоретичні, методичні та практичні аспекти, пов'язані з управлінням ліквідністю та платоспроможністю підприємства.

Емпіричною базою дослідження є ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ», яке знаходиться у м. Києві. Підприємство засноване у 2005 році та займається купівлею та продажем власного нерухомого майна; наданням в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна; будівництвом житлових і нежитлових будівель. На 31.12.2017 р. зареєстрований капітал складає 1074 тис. грн, власний капітал – 20025 тис. грн., майно підприємства – 24828 тис. грн. Основні фінансові показники за 2017 рік: чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – 1558 тис. грн., чистий збиток – 748 тис. грн.

Методи дослідження. Методологічною базою дослідження виступають загальнонаукові положення системних досліджень, наукового пізнання, метод порівняння – для оцінки отриманих фактичних значень показників у динаміці та співставлення їх з нормативними значеннями; наукової абстракції – для виділення найбільш важливих показників оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства; графічний та індексний методи обробки рядів динаміки; групування, порівняння та узагальнення – для розробки висновків на основі отриманих аналітичних результатів.

Інформаційною базою дослідження виступали законодавчі та нормативні акти України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних фахівців, матеріали періодичних видань, сучасні пакети прикладного програмного забезпечення, а також дані фінансової звітності підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в уточненні сутності платоспроможності підприємства та його основних характеристик.

Практична значимість. Розроблені рекомендації щодо підвищення ефективності управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства можуть бути використані в діяльності ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ», що підтверджено відповідною довідкою.

Для оброблення економічної інформації, побудови таблиць, алгоритмів використано сучасні комп'ютерні технології та пакет прикладних програм Microsoft Excel.

Апробація результатів випускної кваліфікаційної роботи. Основні наукові положення і практичні результати дослідження опубліковано збірнику наукових статей студентів КНТЕУ «Економіка та фінанси підприємства», 2018 р. на тему: «Концептуальні основи управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства».

Структура й обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг роботи -108 сторінок друкованого тексту включає 42 таблиці, 6 рисунків, список використаних джерел з 77 найменувань та додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Економічна сутність понять «ліквідність» та «платоспроможність» підприємства

Сутність понять «ліквідність» та «платоспроможність» досліджується вченими впродовж декількох сторіч. Так, у XIX і XX століттях спостерігався бурхливий економічний розвиток, поглиблювалося саме розуміння фінансів, формувалося визначення «платоспроможності».

Первинне значення даної категорії стосувалося фізичної особи як головного платника податків, при цьому враховувався його майновий стан і джерела сплати податків. Тягар оподаткування розподілявся відповідно до платоспроможності платника – за розміром доходу, об'ємом споживання і вартістю майна.

Відомий вчений І. Озеров ще на початку XX сторіччя відзначав, що одним з наукових принципів оподаткування є правило, згідно якому платники повинні сплачувати податки відповідно своїй платоспроможності [12]. З часом, трактування цього поняття стало означати не тільки здатність платити податки, а ще й погашати виникаючі зобов'язання. Крім того, з розвитком економічних відносин і збільшенням числа господарюючих суб'єктів відбувся перехід до розгляду платоспроможності на рівні підприємства.

На початку 90-х років XX сторіччя з розвитком ринкових відносин знайшли широке застосування нові форми й методи господарювання, засновані на принципах комерційного розрахунку. У цьому зв'язку підприємства були змушені приділяти більше увагу платоспроможності. Одночасна відсутність системного підходу до визначення

платоспроможності і її показників обумовили потребу подальшого вивчення цього поняття.

Як показали проведені дослідження, поняття «ліквідність» і «платоспроможність» є взаємопов'язаними, однак різними за змістом. У працях науковців існують різні підходи до трактування сутності цих понять.

Поддєрьогін А.М. вважає, що ліквідність підприємства – це здатність швидко продати свої активи та отримати гроші для погашення своїх зобов'язань [72]. Давиденко Н.М. визначив, що ліквідність характеризує механізм перетворення фінансових або матеріальних активів у грошові кошти з метою своєчасного виконання зобов'язань [15]. Вовк В. та Бугай О. розуміють під ліквідністю здатність активу до швидкого перетворення на грошові кошти [9]. Журавльова Ю.Ю. визначає, що ліквідність характеризує спроможність суб'єкта господарювання проводити розрахунки за своїми зобов'язаннями як за рахунок наявних грошових коштів, так і за рахунок грошових коштів, отриманих від реалізації окремих елементів майна підприємства [24].

Проведене дослідження робіт різних вчених-економістів щодо сутності платоспроможності підприємства дозволяє зробити висновок про істотні відмінності в розумінні цього поняття (табл. 1.1).

Що стосується визначення платоспроможності в чинному законодавстві, то відповідно до Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями платоспроможність - здатність боржника/контрагента банку здійснювати розрахунки за всіма видами своїх зобов'язань відповідно до умов договорів. В свою чергу, боржником визнається сторона у зобов'язанні (юридична або фізична особа), яка повинна сплатити борг/виконати вимогу банку згідно з умовами укладеного договору [49].

Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» наводиться поняття неплатоспроможності – це неспроможність боржника виконати після настання встановленого строку

грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через відновлення його платоспроможності [51].

Таблиця 1.1

Основні підходи до визначення сутності «платоспроможність підприємства» вченими - економістами

Автор	Визначення
Й. Ворст, П. Ревентлоу [25]	Платоспроможність підприємства – це здатність витримувати збитки
Бланк І.О. [1]	Платоспроможність це можливість підприємства своєчасно розраховуватися по своїх поточних фінансових зобов'язаннях за рахунок оборотних активів різного рівня ліквідності
Терещенко О.О. [59]	Платоспроможністю (ліквідністю) підприємства називається його здатність здійснювати платежі наявними коштами або такими, які безпосередньо поповнюються за рахунок його діяльності
Давиденко Н.М. [15]	Платоспроможність – це наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, що потребує негайного погашення
Вовк В., Бугай О. [9]	Платоспроможність - достатність ліквідних активів для погашення в будь-який момент усіх короткотермінових зобов'язань перед кредиторами
Тарасенко Н.В. [58]	Платоспроможність – наявність у підприємства коштів для погашення ним у встановлений термін і в повному обсязі своїх боргових зобов'язань, які впливають із кредитних та інших операцій грошового характеру
Савицька Г.В. [56]	Платоспроможність підприємства – здатність готівковими грошовими ресурсами своєчасно погашати свої платіжні зобов'язання
Мних С.В. [43]	Платоспроможним вважається підприємство, якщо його загальні активи більші, ніж довгострокові та короткострокові зобов'язання.

Таким чином, дослідження показали, що важливим науково-практичним аспектом дослідження платоспроможності підприємства є її

зв'язок з ліквідністю. Деякі фахівці ототожнюють платоспроможність з ліквідністю, інші, навпаки, наголошують на їх нетотожності. При цьому деякі науковці зазначають, що платоспроможність ширше поняття, ніж ліквідність, а інші - навпаки, що ліквідність більш містке поняття.

Так, вітчизняні науковці Є.В. Мних [43], Н.В. Тарасенко [59], Є.Є. Іонін [26] до певної міри ототожнюють платоспроможність з ліквідністю, що виявляється у подібності визначень даних понять.

Ми поділяємо погляд авторів, що наголошують на принциповій відмінності, але пов'язаності понять "платоспроможність" та "ліквідність", таких як І.А. Бланк [1], Г.В. Ситник [42], Поддєрьогіна [72] ін.

Термін "ліквідність" означає здатність підприємства перетворювати свої активи на гроші для покриття боргових зобов'язань. Зауважимо, що саме це - не здатність погашати чи своєчасно сплачувати, проводити розрахунки за своїми зобов'язаннями, а саме спроможність перетворювати свої активи на гроші з метою виконання певних платежів. При цьому ліквідність підприємства передбачає наявність у нього активів, насамперед, оборотних, у розмірах, теоретично достатніх для погашення короткострокових зобов'язань, навіть і з порушенням строків погашення, передбачених контрактів.

При визнанні підприємства ліквідним не висуваються додаткові умови щодо його збереження як повноцінного суб'єкта господарювання, з огляду на це ефективний фінансовий менеджмент передбачає підтримку ліквідності підприємства на рівні, що визначається пріоритетами забезпечення його поточної та перспективної платоспроможності. В той же час, ліквідність є визначальним фактором формування платоспроможності підприємства. Більшість авторів вказує на те, що необхідною умовою достатності коштів та їх еквівалентів для виконання зобов'язань підприємством і подальшої виробничо-господарської діяльності є ліквідний стан його балансу. Ліквідність балансу визначається шляхом зіставлення складових його активу, згрупованих за швидкістю їх перетворення в гроші (рівнем ліквідності

активів), із складовими пасиву, згрупованими за ступенем терміновості їх оплати.

Ліквідність є менш динамічною порівняно з платоспроможністю, оскільки в міру стабілізації господарської діяльності підприємства в нього формується відносно незмінна структура балансу, що визначається, насамперед, його галузевою приналежністю. В цих умовах ступінь покриття пасивів його активами, строк перетворення яких у гроші відповідає строку погашення зобов'язань також стабілізується та неістотно змінюється в часі. В той же час платоспроможність підприємства, яка в значній мірі визначається інтенсивністю надходження та витрачання грошових коштів, а, відповідно, залежить від якості укладених контрактів та платіжної дисципліни як самого підприємства, так і його контрагентів, не має статичний характер. З врахуванням цього погоджуємося із Г. В. Савицькою [56] в тому, що оцінку платоспроможності в нормальній ситуації слід проводити на основі вивчення джерел надходження і витрачання грошових коштів у короткостроковій та довгостроковій перспективі та здатності підприємства стабільно забезпечувати перевищення перших над другими.

Платоспроможність - це можливість підприємства розплатитися за своїми зобов'язаннями. При доброму фінансовому стані підприємство стійко платоспроможне; при поганому - періодично або постійно неплатоспроможне. Найкращий варіант - коли у підприємства завжди є вільні кошти, яких достатньо для погашення наявних зобов'язань. Але підприємство є платоспроможним і в тому випадку, коли вільних коштів у нього недостатньо або вони зовсім відсутні, але підприємство здатне швидко реалізувати свої активи і розплатитися з кредиторами.

Узагальнюючи вищенаведене, платоспроможність підприємства у ширшому розумінні включає кредитоспроможність, податкоспроможність та ліквідність (рис. 1.1).

Тобто ліквідність підприємства - це спроможність своєчасно перетворювати активи на гроші з метою виконання необхідних платежів,

становить одну із необхідних умов забезпечення платоспроможності. Кредитоспроможність означає здатність підприємства отримати кредит та повернути його у визначений термін. Спроможність підприємства виконувати свої податкові зобов'язання перед державою характеризується його податкоспроможністю.

Рис. 1.1 Взаємозв'язок платоспроможності з кредитоспроможністю, податкоспроможністю та ліквідністю підприємства [57]

Представлені результати дослідження існуючих поглядів дозволяють виділити такі основні положення, які характеризують "платоспроможність підприємства" як економічну категорію.

По-перше, платоспроможність є складним і багатофакторним поняттям, яке, з одного боку, обумовлюється економічним середовищем діяльності підприємства, а також результатами його функціонування, з іншого визначає їх.

По-друге, платоспроможність не слід ототожнювати лише з можливістю повернення боргів, вона передбачає можливість здійснення усіх платіжних потреб, які необхідні для нормального процесу господарської діяльності. При цьому при визначенні платоспроможності підприємства термін зобов'язань не має істотного значення.

По-третє, стан платоспроможності обумовлюється наявним розміром грошових активів, але не обмежується ним. Вона розглядається не тільки як

здатність термінового погашення зобов'язань в момент оцінки за рахунок наявних грошей, а і як здатність підприємства забезпечувати генерування грошових потоків, які за обсягами та термінами відповідають зобов'язанням та платіжним потребам підприємства. При цьому виконання платіжних зобов'язань та потреб може здійснюватись за рахунок не тільки власних, але й позикових коштів за умови, що підприємство має потенційні можливості обслуговування та повернення позикових коштів.

По-четверте, платоспроможність розглядається не як статична характеристика. Найбільшу цінність має динамічна платоспроможність, тобто наявність протягом усього періоду, що досліджується.

Дослідження показали, що у економічній літературі найчастіше виділяють два основні види платоспроможності (за часовою ознакою):

- поточна (технічна) платоспроможність, яка означає наявність у достатньому обсязі коштів і їхніх еквівалентів для розрахунків за кредиторською заборгованістю, що вимагає негайного погашення. Звідси основними індикаторами поточної платоспроможності є наявність достатньої суми коштів і відсутність у підприємства прострочених боргових зобов'язань;
- перспективна платоспроможність, що забезпечується погодженістю зобов'язань і платіжних засобів протягом прогнозного періоду, що, у свою чергу, залежить від складу, обсягів і ступеня ліквідності поточних активів, а також від обсягів, складу і швидкості дозрівання поточних зобов'язань до погашення.

В залежності від того, якими видами оборотних активів підприємство погашає свої зобов'язання виділяють декілька рівнів платоспроможності [31].

- 1) грошова платоспроможність, яка характеризується коефіцієнтом абсолютної платоспроможності, що визначає миттєву платоспроможність і вказує на те, яку частину поточних зобов'язань підприємство може погасити негайно високоліквідними оборотними активами. Крім того, даний показник є найбільш жорстким критерієм в процесі оцінювання платоспроможності.

Нормативне значення даного коефіцієнта повинно бути $> 0,2$, яке означає, що підприємство є платоспроможним і високоліквідні оборотні активи покривають поточні зобов'язання не менше ніж на 20%;

2) розрахункова платоспроможність визначається коефіцієнтом проміжної платоспроможності для оцінки потенційної платоспроможності підприємства з урахуванням майбутніх надходжень від дебіторів. Показник вказує на те, яку частину поточних зобов'язань підприємство може погасити за рахунок високо та середньоліквідних активів та дає змогу визначити рівень платоспроможності підприємства за період, який дорівнює середній тривалості одного обороту поточної дебіторської заборгованості за умови повного та своєчасного її погашення. Значення даного коефіцієнта повинно перебувати в діапазоні 0,7-0,8;

3) майнова платоспроможність, яка оцінюється коефіцієнтом загальної платоспроможності і є комплексним показником платоспроможності підприємства, що відображає відношення всієї суми оборотних активів до величини поточних зобов'язань. Даний показник вказує на прогностичні платіжні можливості на відносно віддалену перспективу. Теоретичне значення показника становить 1,5-2.

Таким чином, проаналізувавши наведені поняття платоспроможності підприємства та визначивши її особливості, можна їх узагальнити і звести до наступного: платоспроможність підприємства – це його здатність у повному обсязі й у визначений термін розрахуватися за всіма своїми зобов'язаннями за допомогою грошових ресурсів та інших активів різної ліквідності, для здійснення безперервної фінансово-господарської діяльності та забезпечення стійкого та динамічного розвитку підприємства. Платоспроможність підприємства є дуже містким поняттям, яке включає в себе як ліквідність – здатність швидко та без втрачання вартості перетворювати власні активи на грошові кошти, так і кредитоспроможність – здатність підприємства здійснювати розрахунки за кредити, а також податкоспроможність – можливість сплачувати визначені чинним законодавством податки. Для

кожного підприємства його платоспроможність характеризує можливість поліпшення та розширення взаємин з партнерами, подальшого економічного розвитку. Якщо підприємство не здатне погасити свої зобов'язання в строк, його подальша діяльність ставиться під сумнів, і воно може стати банкрутом.

1.2 Методологічні основи управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства

Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства направлено на превентивне виявлення кризи, визначення її причин і вибору заходів, що забезпечують відновлення платоспроможності суб'єкта господарювання.

Як показали проведені дослідження, під управлінням платоспроможністю розуміється сукупність взаємозв'язаних управлінських дій, спрямованих на вироблення й реалізацію управлінських рішень з підтримки та відновлення в разі втрати платоспроможності при мінімізації пов'язаних із цим витрат [55].

Ефективне управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства ґрунтується, перш за все, на основних принципах його організації [1,38,72]:

Принцип системності. Обумовлює наявність усіх видів платоспроможності підприємства (оперативної, поточної, середньострокової та перспективної) як системи взаємозв'язаних і взаємозумовлених елементів. Так, платоспроможність у короткостроковому періоді є складовою платоспроможності на більш тривалі проміжки часу. У свою чергу, платоспроможність у довгостроковому періоді є інформаційною базою її розрахунків на короткостроковий період. Нові обставини, що виникають при цьому, призводять до необхідності коригування платоспроможності за тривалі періоди часу.

Принцип безперервності. Передбачає підтримку платоспроможності підприємства протягом певного періоду. Дотримання цього принципу перетворить процес управління платоспроможністю в безперервний, що дозволяє виявляти вже на ранній стадії обставини, які негативно позначаються на платоспроможності.

Принцип економічності. Виявляється в ухваленні рішень, пов'язаних з управлінням платоспроможністю підприємства на основі мінімізації економічних витрат під час визначення необхідного резерву грошових коштів для забезпечення стійкої платоспроможності й при виборі джерел залучення додаткових фінансових ресурсів при негативному сальдо вхідних і вихідних грошових коштів.

Принцип етапності. Передбачає певну послідовність оцінки платоспроможності підприємства: спочатку оцінюється оперативна платоспроможність, потім поточна, середньострокова та перспективна.

Принцип надійності. Обумовлює необхідність формування високого іміджу підприємства, що забезпечує довіру з боку, у першу чергу, зовнішніх стейк-холдерів: постачальників, покупців, інвесторів, представників державної й місцевої влади, соціальних і суспільних груп. Це дасть можливість у разі фінансової скрути й тимчасової втрати платоспроможності не доводити справу до продажу активів, а отримати, скажімо, пільговий кредит, відстрочення платежів, можливість розплатитися векселем тощо. Чим надійніше в очах оточення підприємство, тим вища його ділова репутація, відповідно меншими можуть бути резерви для підтримки платоспроможності та менші втрати доходу при реалізації активів.

Принцип розумного збереження власних активів. Передбачає, що: по-перше, не підлягають реалізації активи, навіть якщо вони високоліквідні, відсутність яких призведе до падіння обсягів виробництва та реалізації; по-друге, необхідне зважене рішення відносно активів, не задіяних нині у виробничому процесі, але які в перспективі, у зв'язку з прогнозованим зростанням обсягу виробництва та реалізації, будуть затребувані; по-третє,

аналогічне відношення має поширюватися також і на об'єкти соціальної сфери, реалізуючи які підприємство знижує обсяги соціальних благ, що надають своїм працівникам, відповідно це негативно впливає на продуктивність праці, плинність кадрів й, у цілому, на соціальний клімат у колективі.

Принцип адресності. Направлений на закріплення певних джерел надходження грошових коштів за певними зобов'язаннями підприємства. Згідно із цим принципом, виділяються такі види платоспроможності, як операційна й інвестиційна.

Принцип оперативності. Передбачає в разі раннього виявлення кризи негайне проведення аналізу з метою виявлення причин погіршення або втрати платоспроможності та вживання відповідних заходів щодо її відновлення. Застосування цього принципу дозволить використовувати всі переваги раннього виявлення кризових ситуацій і попередження їх розвитку.

Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства невід'ємно пов'язано із чітким визначенням мети, яка є системоутворюючим фактором, що інтегрує, поєднує окремі елементи та процеси в цілісність, спрямовану на результат.

Як показали проведені дослідження, метою управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства є його забезпечення необхідним обсягом коштів, достатнім для своєчасного погашення поточних зобов'язань у відповідності зі строками погашення. Тобто дана мета припускає реалізацію системи заходів, спрямовану, з одного боку, на зменшення розміру поточних зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань підприємства в короткостроковому періоді, а з іншої сторони - на збільшення суми ліквідних активів, що забезпечують погашення цих зобов'язань.

Відповідно до поставленої мети, завданнями управління ліквідністю й платоспроможністю підприємства є [5,15,38]:

- забезпечення достатньої ліквідності активів підприємства;
- оптимізація кредитної політики підприємства;

- оптимізація складу й структури дебіторської й кредиторської заборгованостей підприємства;
- збалансованість грошових потоків підприємства;
- ефективне використання тимчасово вільних коштів.

Так як управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства є підсистемою системи управління підприємством, то являє собою комбінацію різних функцій управління, спрямованих на розв'язок певних специфічних завдань. Загальні функції управління являють собою види діяльності, які відображають об'єктивно-необхідні форми реалізації вимог економічних законів, напрямки й стадії здійснення цілеспрямованого впливу на відносини людей у процесі управління.

Проаналізувавши різні погляди на кількісне і якісне визначення загальних функцій управління, є доцільним визначити наступний їх склад: планування, організація, облік, контроль, аналіз, регулювання та стимулювання [22,38].

Обґрунтовуючи справедливість запропонованого складу загальних функцій управління, розглянемо кожну з них з позиції управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства.

Функція планування визначає напрямки управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства, розробляє мету й конкретизує їх у методах і засобах досягнення. Необхідно відзначити, що органічною частиною функції планування є прогнозування, що визначає різні варіанти можливих змін платоспроможності та фінансового стану підприємства, модифікацію основних напрямків управління залежно від динаміки зміни економічного середовища.

Важливою функцією управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства є організація, сутність якої проявляється в створенні системи управління даним напрямком, встановленні умов взаємовідносин між підприємством та його контрагентами, розробки критеріїв та методів

забезпечення платіжно-розрахункової дисципліни підприємства, тобто створенні реальних умов для досягнення запланованих цілей.

Для ефективного управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства необхідно мати повну та релевантну інформацію про його функціонування, показники виконання намічених планів, склад та структуру активів та зобов'язань підприємства, що здійснюється на підставі реалізації функції обліку, яка спрямована на забезпечення постійного збору, систематизацію та узагальнення даних, необхідних для наступного контролю.

Контроль спрямований на кількісну і якісну оцінку управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства з метою встановлення відхилень від заданих параметрів. У процесі управління контроль виступає елементом зворотного зв'язку, так як на підставі його даних здійснюється корегування раніше ухвалених рішень, планів, організації управління, прийнятих критеріїв.

Осмилення й розуміння інформації досягається за допомогою реалізації функції аналізу, яка визначає ефективність управління ліквідністю й платоспроможністю підприємства й можливі напрямки їх підвищення на поточний і перспективний періоди.

На підставі реалізації функції аналізу здійснюється регулювання системи управління ліквідністю й платоспроможністю підприємства у випадку виникнення відхилень від заданих параметрів і досягнення необхідного стану.

Стимулювання є заключною функцією в циклі управління ліквідністю та платоспроможністю, сутність якої полягає як в спонуканні суб'єктів господарювання до забезпечення платіжної дисципліни, використовуючи відповідні стимули та санкції, так і персоналу підприємства в зацікавленості в ефективності своєї праці, на підставі чого здійснюється розподіл матеріальних і духовних цінностей.

Управління платоспроможністю в сучасних умовах являє собою певну систему, яка охоплює практично всі елементи фінансового менеджменту (рис. 1.2).

Рис. 1.2 Складові управління платоспроможністю [38]

При формуванні політики управління перспективною платоспроможністю необхідно враховувати, що вона характеризується достатньою часткою власного капіталу у складі джерел фінансування для гарантування постійної можливості підприємства погашати свої зобов'язання. Достатній рівень частки власного капіталу залежить від обраного менеджментом стандарту фінансування - традиційного або функціонального.

При традиційному підході перспективна платоспроможність підприємства визначається такими правилами [44].

- правило мінімальної фінансової рівноваги, яка заснована на наявності обов'язкової позитивної ліквідності, тобто необхідно формування певного резерву платоспроможності на покриття ризику виникнення невідповідності

в обсягах, періодах та швидкості оборотності короткострокових елементів активу і пасиву балансу. Таким резервом є робочий капітал - перевищення поточних активів над поточними зобов'язаннями;

- правило максимальної заборгованості - довго- і середньострокові зобов'язання не повинні перевершувати половини постійного капіталу, який включає власний капітал і прирівняні до нього довгострокові джерела засобів.

Функціональний підхід передбачає дотримання наступних вимог [44]:

- скориговане правило фінансової рівноваги: власний і прирівняні до нього капітал повинні повністю покривати стабільно розміщені активи (необоротні активи), тобто резерв ліквідності оцінюється за величиною власних оборотних коштів;

- короткострокове фінансування базується на тому, що сума потреби в оборотних активах (у розмірі джерел власних оборотних коштів) міняється протягом звітного періоду і ці зміни можуть привести до однієї з альтернатив: або до зайвого забезпечення оборотними активами, внаслідок чого тимчасово з'являються вільні джерела власних оборотних коштів; або незадоволення потреби в оборотних активах, унаслідок чого доводиться використовувати позикові засоби.

За функціональним підходом, питома вага короткострокових зобов'язань у складі джерел фінансування не може перевищувати частку ліквідних активів (грошові кошти і фінансові інвестиції, поточна дебіторська заборгованість і запаси, призначені до продажу). Решта вартості активів повинна бути профінансована за рахунок власного капіталу або довгострокових зобов'язань. З врахуванням цього, необхідна (достатня) частка власного капіталу у складі джерел фінансування є вже індивідуальною для кожного підприємства і на кожну звітну дату [44].

Коли вирішується проблема забезпечення необхідного приросту активів джерелами фінансування, найбільш сприятлива для підприємства ситуація з позиції забезпечення перспективної платоспроможності

складається, якщо приріст нерозподіленого прибутку, амортизаційних відрахувань, інших власних джерел фінансування дорівнює приросту необоротних активів і необхідних запасів. Приріст решти елементів активів може бути забезпечений збільшенням поточних зобов'язань підприємства. При цьому в першу чергу розглядаються можливості збільшення кредиторської заборгованості шляхом цілеспрямованої зміни умов розрахунків з постачальниками і підрядчиками щодо термінів платежів. Що стосується додаткового залучення короткострокових позикових коштів, то її доцільність визначається можливим приростом рентабельності власного капіталу.

Таким чином, головним завданням в управлінні перспективною платоспроможністю є доведення до необхідних розмірів власних оборотних коштів та робочого капіталу.

При розробці політики управління ліквідністю підприємства потрібно враховувати особливості необоротних та оборотних активів як об'єкта фінансового управління [58].

Стратегія управління активами значною мірою залежить від ступеня їх ліквідності. Головне завдання фінансового менеджменту в області управління ліквідністю полягає в обґрунтуванні оптимального варіанту вкладення коштів у оборотні активи за критерієм максимізації рівня ліквідності. При цьому з огляду на необхідність забезпечення перспективної платоспроможності також необхідно в процесі управління необоротними активами намагатися забезпечувати повернення інвестованих коштів в найкоротші строки шляхом використання методів прискореної амортизації.

Тактичні рішення в області управління платоспроможністю пов'язані з оптимізацією величини та структури оборотних активів і полягають у виборі відповідної політики управління запасами, грошовими коштами, дебіторською заборгованістю. При цьому можуть використовуватися дві тактики вибору величини оборотних активів залежно від їх співвідношення з обсягами реалізації: обмежуюча та гнучка.

При використанні обмежуючої тактики підтримується обсяг оборотних активів на мінімально можливому рівні, тобто підприємство не створює додаткових резервів, підтримує сувору дисципліну розрахунків з постачальниками. Така тактика зменшує витрати на обслуговування оборотних активів, мінімізує ризик втрат при використанні оборотних коштів. Але дана модель обмежує можливості підприємства щодо збільшення прибутків за рахунок розширення обсягів діяльності і швидкого реагування на зміни ринкової кон'юнктури. Вона може бути ефективною в політиці управління платоспроможністю тільки на тих підприємствах, що характеризуються невеликим обсягом короткострокових зобов'язань, оскільки при значних їх розмірах мінімізація оборотних активів супроводжуватиметься низькими рівнями ліквідності та поточної платоспроможності [24].

Тому, на наш погляд, більшого поширення повинна набути гнучка тактика, основний зміст якої полягає у забезпеченні високого співвідношення між поточними активами і обсягом реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) тобто підприємство збільшує такі статті балансу, які забезпечують можливість збільшення обсягів виробництва при відповідній зміні кон'юнктури ринку і дозволяють стимулювати обсяг продажів за рахунок надання відстрочки платежів. До таких статей можна віднести: грошові кошти, цінні папери, страхові і резервні запаси. В результаті ліквідність та платоспроможність підприємства збільшується за умови формування переважної частини його оборотних коштів на довгостроковій основі. Проте дана політика є витратною, тому управління платоспроможністю на її основі передбачає постійний пошук компромісу між скороченням прибутковості, пов'язаним із зростанням витрат на формування та обслуговування оборотних активів, і нарощенням ліквідності та платоспроможності.

Управління ліквідністю оборотних активів підприємства повинно обов'язково поєднуватися з управлінням поточними пасивами, оскільки від їх узгодженості залежить формування та можливість нарощення чистого

оборотного (робочого) капіталу. При цьому важливе значення має обрана стратегія фінансування оборотних активів. У теорії фінансового менеджменту виділяють чотири моделі її реалізації: ідеальну, агресивну, консервативну та компромісну.

Ідеальна модель полягає в тому, що довгострокові пасиви встановлюються на рівні необоротних активів, а короткострокові зобов'язання - оборотних активів. В цих умовах у підприємства відсутні як власні оборотні кошти, так і робочий капітал. У реальному житті ідеальна модель практично не застосовується через те, що вона є досить ризиковою, оскільки не передбачає формування резерву платоспроможності [46].

Агресивна модель фінансування оборотних активів полягає в тому, що довгострокові пасиви є джерелом покриття необоротних активів та постійної частини оборотних, тобто їх мінімуму, який необхідний для здійснення господарської діяльності, визначеного на основі нормування без врахування страхових запасів. У цьому разі змінна частина оборотних активів у повному обсязі забезпечує погашення короткострокових зобов'язань. Робочий капітал дорівнює постійній частині оборотних активів [1].

З позиції ліквідності і поточної платоспроможності ця стратегія також є ризикованою, оскільки обмежуватися лише мінімумом поточних активів досить складно. Таку стратегію фінансування оборотних активів може дозволити собі підприємство, яке не має проблем з отриманням короткострокових кредитів або комерційних кредитів постачальників. Крім того, агресивна політика здатна знизити ризик неплатоспроможності, але не може забезпечити високої рентабельності активів.

Консервативна модель фінансування оборотних активів передбачає, що змінна частина поточних активів також покривається довгостроковими пасивами. Як правило, дана модель застосовується на початкових стадіях діяльності підприємства за умови достатньої величини капіталу власників підприємства і доступності довгострокових кредитів для інвестиційного

фінансування. У цьому разі через відсутність короткострокової заборгованості у підприємства високий рівень платоспроможності [1].

Компромісна модель фінансування оборотних активів найбільш реальна. Сутність її полягає в тому, що необоротні активи, постійна частина оборотних активів і приблизно 0,5 змінної частини поточних активів покриваються довгостроковими пасивами. При цьому робочий капітал визначається як різниця між довгостроковими пасивами і необоротними активами. Зауважимо, що при її використанні в окремі періоди господарської діяльності підприємство може мати надмірні обсяги оборотних активів, що негативно впливає на розмір прибутку [1].

Отже, вибираючи стратегію фінансування оборотних активів, необхідно орієнтуватися на бажане співвідношення між рівнем рентабельності та рівнем ризику втрати платоспроможності підприємства, яке оцінюється необхідною величиною робочого капіталу.

В свою чергу, для підвищення показника термінової платоспроможності необхідно сприяти зростанню забезпеченості запасів власними оборотними коштами, для чого варто збільшувати власні оборотні кошти й знижувати рівень запасів.

Отже, при розробці політики раціонального управління платоспроможністю підприємства окремо доцільно розробляти комплекс заходів, спрямованих на забезпечення ліквідності та прискорення оборотності в розрізі окремих видів поточних активів (товарно-матеріальних запасів, дебіторської заборгованості, поточних фінансових інвестицій). При цьому обов'язково потрібно враховувати особливості та тривалість операційного та фінансового циклів підприємства в розрізі окремих видів діяльності, а потім вже визначати, в якому напрямку треба змінити активи чи пасиви, щоб сума його грошових коштів збільшилась.

Чим менша тривалість фінансового циклу, тим менше фінансових ресурсів потрібно для фінансування виробничих потреб підприємства (з урахуванням необхідності надання відстрочок платежів покупцям продукції

для стимулювання збуту та можливості отримання відстрочок платежів з боку постачальників) [38].

Ефективне управління абсолютною платоспроможністю досягається, насамперед, за рахунок раціонального управління грошовими потоками, яке визначається синхронізацією надходжень і видатків, певною мірою залежить від організації оперативного фінансового планування, яке включає розробку платіжного календаря. При цьому фінансовий менеджер повинен акцентувати увагу на вирішенні наступних управлінських завдань: визначення мінімально необхідного обсягу грошових коштів, достатнього для обслуговування поточної господарської діяльності; постійний моніторинг вхідних і вихідних грошових потоків; нівелювання коливань в обсягах надходжень і виплат грошових коштів з метою запобігання платіжної кризи в окремі проміжки часу; оптимізація системи розрахунків з постачальниками і покупцями, тобто обґрунтування політики надання комерційних кредитів і отримання відстрочки платежів.

Аналіз факторів, що впливають на ліквідність та платоспроможність підприємства, дозволяє класифікувати їх за двома основними групами – зовнішні (загальноекономічні) та внутрішні, в складі яких визначено найбільш значущі чинники – фінансові та не фінансові (рис. 1.3).

Наведені фактори взаємозалежні між собою і впливають на платоспроможність підприємства в різних напрямках: одні - позитивно, інші - негативно. Тому в сучасних умовах актуальним постає питання дослідження та врахування всіх факторів, що впливають на платоспроможність підприємства для його успішної діяльності.

Таким чином, управління платоспроможністю - це складний комплексний процес, що охоплює майже всі складові сучасного фінансового менеджменту. Тільки раціональне поєднання наявних методів та інструментарію управління активами та пасивами підприємства, грошовими потоками та прибутковістю дозволяє досягти бажано рівня платоспроможності і забезпечувати її збереження протягом тривалого

періоду часу. При цьому головна проблема такого управління полягає в об'єктивному протиріччі двох пов'язаних завдань фінансово менеджменту - підвищення платоспроможності та досягнення необхідної рентабельності.

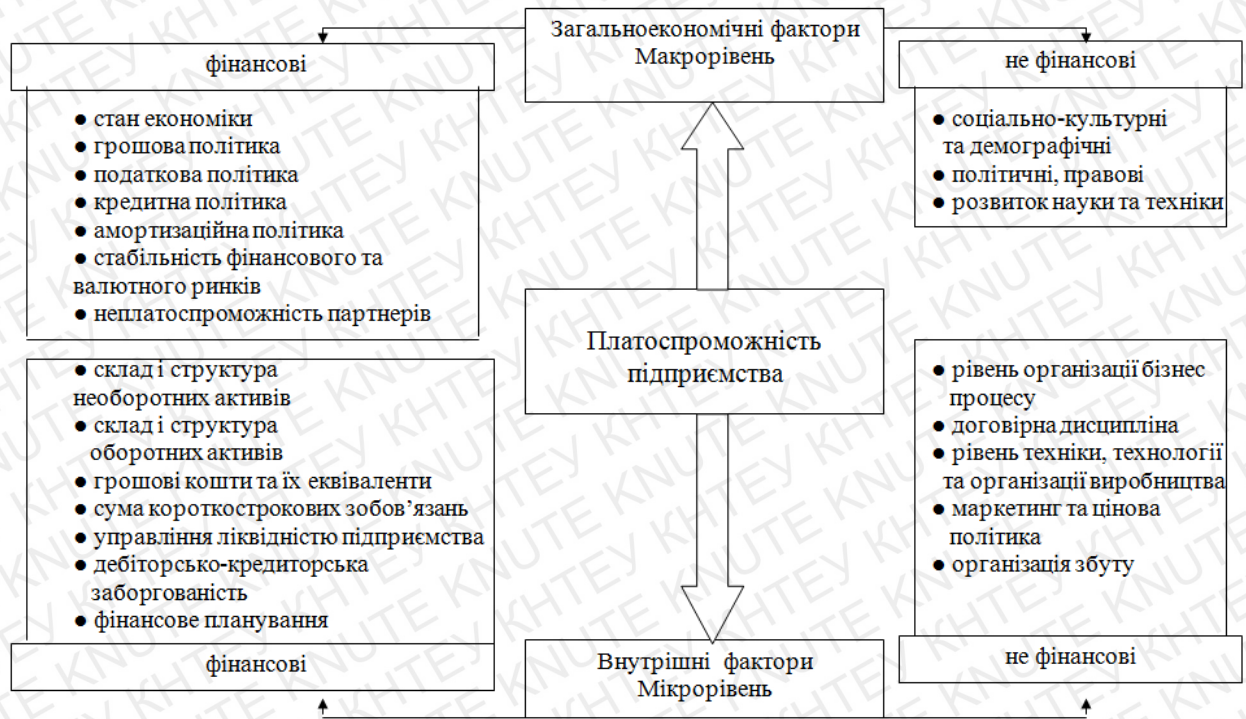

Рис. 1.3 Структурно-логічна схема факторів впливу на платоспроможність підприємства [10]

Тому управління платоспроможністю підприємства потрібно будувати на засадах постійного компромісу щодо одночасної мінімізації ризику втрати платоспроможності та ризику втраченої вигоди з урахуванням визначених стратегічних та тактичних пріоритетів фінансово-економічного розвитку суб'єкта господарювання.

1.3 Методи оцінки та планування ліквідності та платоспроможності підприємства

Прийняття ефективного управлінського рішення передуює певне обґрунтування, що базується, зазвичай, на деяких аналітичних процедурах.

Оцінка є висновком про явище, за яким спостерігали і яке досліджували, на основі певного критерію. Її об'єктивність, перш за все, залежить від того, які методи оцінки використовуються.

Основні методичні підходи до оцінки платоспроможності, в залежності від інформаційної бази та періоду аналізу приведено на рис.1.4.

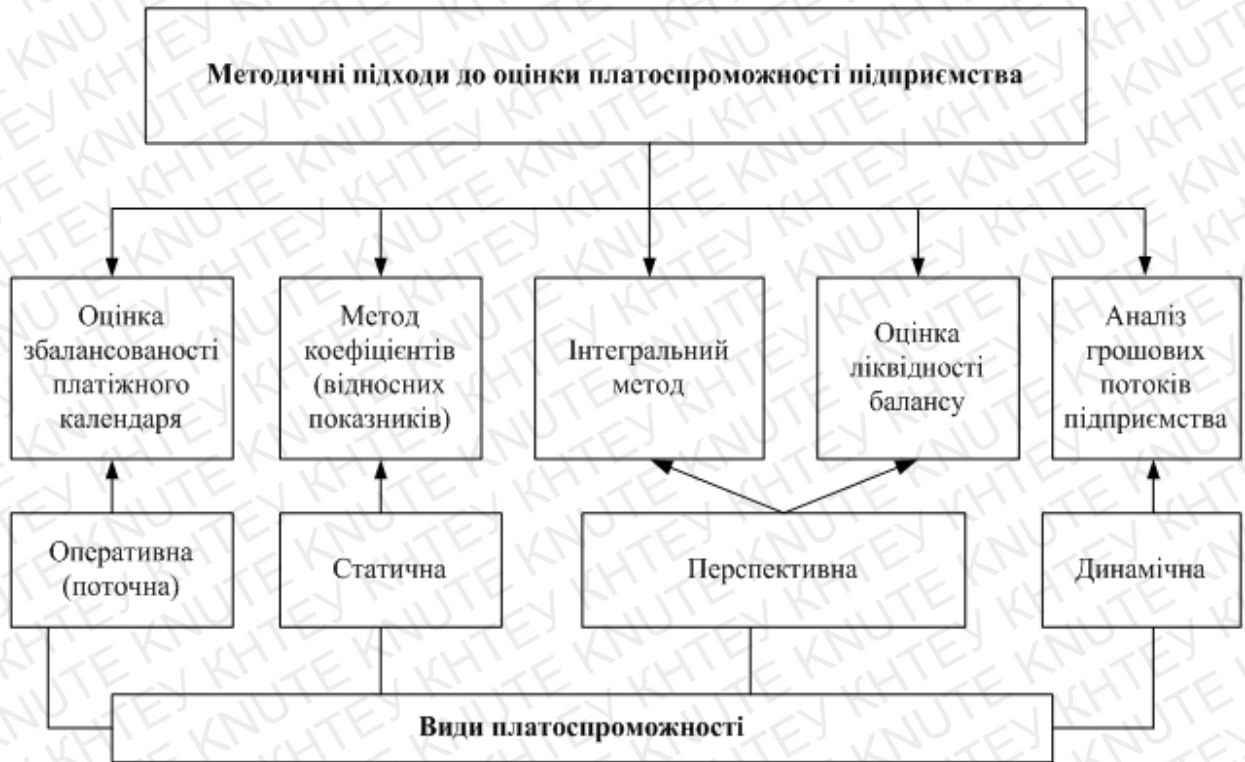

Рис. 1.4 Методичні підходи до оцінки платоспроможності підприємства [76]

Таким чином, як видно з наведеного рисунку, кожному виду платоспроможності підприємства притаманний свій методичний підхід.

Як показали проведені дослідження, ефективне управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства базується на відповідних методах, основними з яких є [1,3,15,24,36,38,46]:

- Оцінка збалансованості платіжного календаря, в основі якої лежить порівняння вхідних та вихідних грошових потоків підприємства у часі та визначення нестачі або надлишку грошових коштів.

- Метод коефіцієнтів (фінансових показників). Базується на розрахунку співвідношення різних абсолютних показників фінансової діяльності у розрізі ліквідності та платоспроможності та їх порівнянні з різними базами оцінки.

- Інтегральний метод - надає поглиблену оцінку платоспроможності підприємства на підставі використання ряду фінансових показників у комплексі. До нього відноситься і метод дискримінантних показників платоспроможності, що вперше з'явився в США в 1960-е роки при спробі сформулювати моделі прогнозування банкрутства. Саме фундаментальне дослідження в цьому напрямку, поза сумнівом, належить Є.І. Альтману. Після цього з'явилися численні дослідження в області синтетичної оцінки фінансового стану на підприємстві з точки зору його життєздатності та безперервності господарської діяльності в короткостроковому періоді.

- Оцінка ліквідності балансу заснована на порівнянні активів різного ступеня ліквідності та зобов'язань за терміном їх погашення.

- Аналіз грошових потоків - дає можливість зробити більш обґрунтовані висновки про те, в якому обсязі та з яких джерел відбулося надходження на підприємство грошових коштів, а також на які основні напрями їх використано.

Оперативний аналіз поточної платоспроможності проводиться на основі формування платіжного календаря, в якому відображають очікувані надходження грошових коштів в розрізі джерел їх формування та строкові платіжні зобов'язання на відповідному проміжку часу. Позитивним є те, що при виявленні незбалансованості платіжного календаря підприємство змушене оперативно приймати заходи, щодо збільшення обсягів реалізованої продукції, вдосконалювати розрахунки в сфері її споживання і т.п., тобто реально впливати на рівень платіжних можливостей, на відміну від результатів коефіцієнтного аналізу. Однак виконання цього виду аналізу є неможливим для зовнішніх користувачів.

Для аналізу платоспроможності підприємства доцільно використовувати наступні чинні вітчизняні нормативні методики, в яких висвітлюються загальні напрями аналізу та встановлені основні методичні засади проведення поглибленого аналізу платоспроможності підприємства:

Як показали проведені дослідження, при оцінці ліквідності та платоспроможності підприємства, перш за все, доцільно провести аналіз ліквідності Балансу підприємства. Існують різні підходи до складу груп активів і пасивів в балансі ліквідності, оскільки віднесення певної балансової статті до тієї чи іншої групи залежить від специфіки аналізованого підприємства. Традиційним є поділ активів та пасивів, наведений в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Характеристика груп активів та пасивів агрегованого балансу ліквідності

Склад активів за ступенем ліквідності	Склад поточних зобов'язань за терміном погашення
<p><i>A1 - Найбільш ліквідні активи</i></p> <p>Гроші та їх еквіваленти (р. 1165) Поточні фінансові інвестицій (р. 1160)</p>	<p><i>П1 - Найбільш термінові пасиви</i></p> <p>Поточна кредиторська заборгованість (р. 1610, 1615, 1620, 1625, 1630)</p>
<p><i>A2 - Активи високої ліквідності</i></p> <p>Поточна дебіторська заборгованість (р. 1125, 1130, 1135, 1155)</p>	<p><i>П2 - Короткострокові пасиви</i></p> <p>Короткострокові кредити банків (р. 1600) Поточні забезпечення (1660) Інші поточні зобов'язання (1690) Доходи майбутніх періодів (1665)</p>
<p><i>A3 - Активи низької ліквідності</i></p> <p>Запаси (р. 1100) Витрати майбутніх періодів (р.1170) Інші оборотні активи (р.1190) Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття (р.1200)</p>	<p><i>П3 – Довгострокові пасиви</i></p> <p>Довгострокові зобов'язання (р. 1595)</p>
<p><i>A4 - Активи, що важко реалізуються</i></p> <p>Необоротні активи (р. 1095)</p>	<p><i>П4 - Постійні пасиви</i></p> <p>Власний нього капітал (р. 1495)</p>

Оснoву методики їх визначення та інтерпретації становить зіставлення певних елементів активів з елементами пасивів балансу ліквідності.

Зауважимо, що готова продукція підприємства і товари можуть бути віднесені до швидко ліквідних активів, якщо існує сталий попит на них. Сумнівна дебіторська заборгованість, незавершене виробництво і витрати майбутніх періодів можуть бути віднесені до важко ліквідних активів.

Пропорція, в якій ці групи мають перебувати відносно один до одного, визначається характером та сферою діяльності; швидкістю обороту коштів підприємства; співвідношенням поточних та довгострокових активів; сумою та строковістю зобов'язань на покриття яких призначені статті активів; ступенем ліквідності поточних активів [36].

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо мають місце співвідношення [72]:

$$A1 > П1, A2 > П2, A3 > П3, A4 < П4 \quad (1.1)$$

У випадку, коли одна або кілька нерівностей мають знак, протилежний вищенаведеній умові, ліквідність балансу не є абсолютною. Але в практиці абсолютно ліквідний баланс не є оптимальною ситуацією, тому що говорить про недостатньо ефективне використання коштів з позиції уникнення застосування позикових коштів для нарощення рентабельності власного капіталу.

Виконання перших трьох нерівностей завжди супроводжується виконанням четвертої нерівності, тому практично істотним є співставлення підсумків перших трьох груп за активами й пасивами. Четверта нерівність носить «балансуючий» характер і у той же час має глибокий економічний зміст: його виконання свідчить про дотримання мінімальної умови фінансової стабільності - наявність у підприємства власних оборотних коштів. В свою чергу, порівняння повільно ліквідних активів із

довгостроковими пасивами, тобто з майбутніми надходженнями і платежами, дозволяє визначити перспективну платоспроможність підприємства.

Дослідження показали, що ліквідність підприємства завжди оцінюється за допомогою абсолютних та відносних показників (традиційний метод). Серед абсолютних основним є показник, що характеризує величину робочого капіталу. Значення цього показника для підприємства пов'язане не стільки з характеристикою співвідношення поточних активів і пасивів як деякою гарантією ліквідності, скільки з характером і причинами їх змін і тим безпосереднім впливом, який вони справляють на платоспроможність підприємства [70].

Але абсолютні показники непристосовані для просторово-часового зіставлення; для них не існує і будь-яких орієнтирів щодо оптимальної величини або бажаної динаміки. Для того щоб мати можливість порівнювати досягнуті рівні платоспроможності використовують відносні показники, формули розрахунків яких та їх нормативні значення наведено у додатку А.

Що стосується показників перспективної платоспроможності підприємства, яка характеризується його фінансовою стійкістю, то формули розрахунку показників та їх нормативні значення наведено у додатку Б.

Треба відзначити що при оцінці перспективної платоспроможності підприємства використовують агрегатні моделі, найпоширенішим прикладом побудови та використання яких є балансові моделі оцінки фінансової стійкості підприємства, які отримали достатньо широке розповсюдження. Розроблено типологію фінансової стійкості та балансові рівняння з метою їх оцінки, яку називають моделями В. В. Ковальова, який вперше навів їх у своїй роботі [30].

Реалізація методичного підходу В. В. Ковальова до проведення оцінки фінансового стану підприємства передбачає визначення зазначених нижче агрегатів [30].

1. Власний оборотний капітал (ВОК) підприємства, розмір яких визначається за формулою:

$$\text{ВОК} = \text{ВК} + \text{ДЗЗ} - \text{НА}, \quad (1.2)$$

де ВК - власний капітал;

ДЗЗ - довгострокові зобов'язання та забезпечення;

НА - необоротні активи.

Використання наведеної формули є коректним тільки за умови, що довгострокові кредити мають цільовий інвестиційний характер, тобто використані для здійснення виробничого розвитку підприємства.

2. Нормальні джерела формування запасів (НДФЗ). Їх кількісна оцінка здійснюється за формулою:

$$\text{НДФЗ} = \text{ВОК} + \text{БКрЗ} + \text{КЗт}, \quad (1.3)$$

де ВОК - власний оборотний капітал;

БКрЗ - банківські кредити для фінансування запасів;

КЗт - кредиторська заборгованість товарного характеру;

3. Запаси та витрати (ЗВ), розмір яких розраховується як сума запасів та витрат майбутніх періодів.

Залежно від співвідношення розглянутих показників (ЗВ, ВОК та НДФЗ) виділяють зазначені нижче типи поточної фінансової стійкості підприємства [30].

1. Абсолютна фінансова стійкість, досягнення якої відбувається за умови:

$$\text{ЗВ} < \text{ВОК} \quad (1.4)$$

Це співвідношення свідчить про абсолютну незалежність підприємства від зовнішніх кредиторів для покриття поточних фінансових потреб, оскільки

усі необхідні оборотні активи формуються за рахунок власних джерел фінансування.

Даний тип фінансової стійкості трапляється на практиці досить рідко і не може розглядатися як ідеальний, оскільки використання позик для формування оборотних активів є достатньо розповсюдженою політикою фінансування. У разі її реалізації підприємство не використовує переваги, що притаманні зовнішньому фінансуванню, обмежує темпи зростання обсягів своєї діяльності. Традиційно встановлювався норматив участі власних оборотних активів у формуванні товарно-матеріальних запасів.

2. Нормальна фінансова стійкість, яка відповідає такій нерівності:

$$\text{ВОК} < \text{ЗВ} < \text{НДФЗ} \quad (1.5)$$

Даний тип фінансової стійкості свідчить про ефективну політику залучення та використання позикових коштів, оскільки виробничі потреби підприємства в повному обсязі забезпечені різноманітними нормальними джерелами фінансування, строк погашення яких не настав.

3. Нестійке фінансове становище, яке відповідає нерівності:

$$\text{ЗВ} > \text{НДФЗ} \quad (1.6)$$

Цей тип фінансової стійкості свідчить про наявність певних проблем з джерелами фінансування запасів та витрат. Для формування певної їх частини використані джерела фінансування, що не можуть бути визнані за нормальні (позикові ресурси, що отримані для інших цілей, залишки коштів фондів спеціального призначення, кредиторська заборгованість нетоварного характеру та ін.).

4. Критичне фінансове становище, яке діагностується в разі наявності 2-х ознак: $\text{ЗВ} > \text{НДФЗ}$ та наявність на підприємстві кредитів та позик, не

погашених у встановлений термін. Виявлення такого становища свідчить про неможливість підприємства вчасно розрахуватися зі своїми кредиторами.

Досягнення типу 3 та 4 є, як правило, наслідком неефективних рішень щодо фінансування товарно-матеріальних запасів та здійснення авансових витрат, неможливості реалізації накопичених товарних запасів відповідно до термінів повернення позик та погашення зобов'язань за ними.

Виявлення такого становища потребує розробки плану організаційно-економічних заходів щодо нормалізації розміру товарно-матеріальних запасів підприємства або збільшення періоду кредитування.

Платоспроможність підприємства характеризується не тільки можливостями негайного погашення зобов'язань на момент проведення оцінки за рахунок грошових коштів, а також як здатність забезпечувати утворення грошових потоків, які за обсягом та термінами відповідають платіжним потребам підприємства. Тобто управління абсолютною (миттєвою) платоспроможністю здійснюється на підставі уявлення про збалансованість та синхронність надходжень та видатків грошових коштів, тобто на підставі дослідження коефіцієнту ліквідності грошового потоку (Клгп) - співвідношення вхідного (Вх) і вихідного (Вих) грошових потоків [1]:

$$\text{Клгп} = \text{Вх} / \text{Вих} \quad (1.7)$$

Зростання цього показника характеризує здатність підприємства генерувати грошові кошти для здійснення необхідних платежів. Якщо даний показник менше 1, то це є свідченням низької платоспроможності підприємства.

Існує й інша формула визначення даного показника, що враховує зміну залишків грошових коштів протягом аналізованого періоду, оскільки вони використовуються для фінансування витрат періоду [43]:

$$\text{Клгп} = \frac{\text{Вх} - (\text{ГАк} - \text{ГАп})}{\text{Вих}}, \quad (1.8)$$

де ГАк, ГАп - сума залишку грошових активів підприємства на кінець та на початок періоду відповідно, тис. грн.

Коефіцієнт ефективності грошового потоку (Кегп) підприємства розраховується за формулою [1]:

$$\text{Кегп} = \text{ЧГП} / \text{Вих} = \text{Клгп} - 1 \quad (1.9)$$

де ЧГП - чистий грошовий потік підприємства за період, тис. грн.

Економічний зміст цього показника аналогічний показникам рентабельності. Відмінність полягає в тому, що він дозволяє оцінити співвідношення не доходів і витрат, а надходжень і видатків коштів за період, при цьому абсолютним показником результативності діяльності є не прибуток, а чистий грошовий потік.

Додатне значення коефіцієнта ефективності грошових потоків означає, що надходження коштів у звітному періоді перевищували видатки, тобто підприємство було платоспроможним.

Коефіцієнт обслуговування боргу (Коб) обчислюється за формулою [1]:

$$\text{Коб} = \text{ПК} / \text{ЧГП}, \quad (1.10)$$

де ПК - обсяг позикового капіталу підприємства.

Він характеризує здатність підприємства обслуговувати свої зобов'язання за рахунок чистого грошового потоку підприємства від операційної діяльності. Даний показник є одним з найбільш важливих в системі показників платоспроможності підприємства, оскільки на його основі

відбувається прийняття управлінських рішень щодо залучення кредитних ресурсів.

Дослідження грошових потоків на нашу думку дає найбільш об'єктивну оцінку платоспроможності підприємства, оскільки дозволяє оцінити можливість постійно розраховуватися за зобов'язаннями на основі грошових коштів.

Крім того, як показали проведені дослідження, при оцінці платоспроможності підприємств доцільно також використання спеціальних показників для виявлення ознак неплатоспроможності та диференціації її видів [38].

Так, про поточну неплатоспроможність свідчать: наявність простроченої кредиторської заборгованості; від'ємне значення різниці між сумою наявних у підприємства грошових коштів, їх еквівалентів та інших високоліквідних активів і його поточних зобов'язань. При цьому до складу інших високоліквідних активів рекомендується включати довгострокові фінансові інвестиції.

Критична неплатоспроможність має місце, якщо на початку і в кінці звітного кварталу мають місце ознаки поточної неплатоспроможності, а коефіцієнт покриття і коефіцієнт забезпечення власними засобами у кінці звітного кварталу менше їх нормативних значень - 1,5 і 0,1 відповідно. Якщо за підсумками року коефіцієнт покриття менше 1 і підприємство не отримало прибутку, то такий його фінансовий стан характеризується ознаками надкритичної неплатоспроможності [43].

Що стосується інтегрального методу, то для оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства доцільно розраховувати дискримінантні моделі оцінки ймовірності банкрутства підприємства. Як показали проведені дослідження, враховуючи велику кількість таких моделей, розроблених як вітчизняними, так і зарубіжними вченими, доцільно розрахувати як мінімум три моделі: класичну модель прогнозування банкрутства Е. Альтмана, модель прогнозування кризових явищ та ймовірності банкрутства О.

Терещенка та модель розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи відповідно до «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 № 351, яка враховує сучасні умови ведення фінансово-господарської діяльності вітчизняних підприємств, вид економічної діяльності та розмір підприємства [49].

Характеристика наведених інтегральних моделей представлена у додатку В.

Отже, існує багато методів оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства. Для забезпечення ефективного управління даним напрямком доцільним є застосування вищерозглянутих методів у комплексі, що дозволяє залежно від поставлених завдань проводити оцінку здатності підприємства погашати свої зобов'язання як в цілому, так і в розрізі окремих видів платоспроможності, станом на певний момент часу і в динаміці.

РОЗДІЛ 2.

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ»

2.1 Оцінка статичної платоспроможності підприємства з використанням фінансових коефіцієнтів

ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» засновано у 2005 р., містознаходження юридичної особи – м. Київ, вул. Грушевського 28. Основними видами діяльності підприємства є: Код КВЕД 68.10 Купівля та продаж власного нерухомого майна; Код КВЕД 68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна; Код КВЕД 41.10 Організація будівництва будівель; Код КВЕД 41.20 Будівництво житлових і нежитлових будівель (основний).

Оцінено платоспроможність ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» з використанням фінансових коефіцієнтів на підставі фінансової звітності підприємства (Додатки Г-Ж).

Першим етапом оцінки платоспроможності ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» є аналіз ліквідності Балансу підприємства.

Динаміка обсягу та складу активів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» за рівнем ліквідності наведено у табл. 2.1.

Таким чином, майно підприємства за весь період дослідження має негативну тенденцію до зменшення: на 31.12.2016 р. на 1031 тис. грн або на 3,93%, а на 31.12.2017 р. на 406 тис. грн або на 1,61%. На підприємстві не спостерігається чітка динаміка, щодо зміни активів різного ступеня ліквідності, за винятком зменшення 4 групи активів – активів, що важко реалізуються (необоротних активів за рахунок зменшення залишкової вартості основних засобів у зв'язку з їх зносом): на 668 тис. грн або на 3,75% на 31.12.2016 р. та на 607 тис. грн або на 3,54% на 31.12.2017 р. Натомість на

кінець досліджуемого періоду збільшується сума активів 1,2 та 3 груп ліквідності: на 109,52%, 3,12% та 1,49% відповідно, що в цілому можна розцінювати як підвищення ліквідності балансу підприємства.

Таблиця 2.1

**Динаміка обсягу та складу активів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ
КОНСТРАКШНЗ» за рівнем ліквідності у 2015 – 2017 рр.**

Показники	Обсяг, тис. грн.			Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
	На 31.12. 2015	На 31.12. 2016	На 31.12. 2017	31.12. 2016/ 31.12. 2015	31.12. 2017/ 31.12. 2016	31.12. 2016/ 31.12. 2015	31.12. 2017/ 31.12. 2016
Найбільш ліквідні активи (А1)	42	21	44	-21	23	-50,00	109,52
Активи високої ліквідності (А2)	3374	3523	3633	149	110	4,42	3,12
Активи низької ліквідності (А3)	5040	4549	4617	-491	68	-9,74	1,49
Активи, що важко реалізуються (А4)	17809	17141	16534	-668	-607	-3,75	-3,54
Баланс	26265	25234	24828	-1031	-406	-3,93	-1,61

Що стосується динаміки структури активів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» за рівнем ліквідності найбільшу частку протягом всього періоду, що аналізується, займають важкореалізуемі активи, які в останньому періоді мають тенденцію до зниження за рахунок зменшення абсолютної суми залишкової вартості основних засобів на 1,33% та становлять 66,59% всього майна підприємства.

Відповідно, частка активів 1,2 та 3 груп в останньому періоді має тенденцію до збільшення на 0,09%, 0,67% та 0,57% відповідно. Найменша частка а активах підприємства припадає на найбільш ліквідні активи: від 0,08% до 0,18%, що свідчить про дуже низьку питому вагу грошей та їх еквівалентів (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Динаміка структури активів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ
КОНСТРАКШНЗ» за рівнем ліквідності у 2015 – 2017 рр., %**

Показники	Питома вага, %			Абсолютний приріст питомої ваги	
	На 31.12.2015	На 31.12.2016	На 31.12.2017	31.12.2016/31.12.2015	31.12.2017/31.12.2016
Найбільш ліквідні активи (А1)	0,16	0,08	0,18	-0,08	0,09
Активи високої ліквідності (А2)	12,85	13,96	14,63	1,12	0,67
Активи низької ліквідності (А3)	19,19	18,03	18,60	-1,16	0,57
Активи, що важко реалізуються (А4)	67,81	67,93	66,59	0,12	-1,33
Баланс	100,00	100,00	100,00	x	x

Розглянемо динаміку обсягу та складу пасивів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» за терміном погашення (табл. 2.3).

Дані, наведені у таблиці свідчать, що протягом всього періоду дослідження на підприємстві спостерігалось зменшення постійних пасивів (П4) на 1161 тис. грн або на 5,29% на 31.12.2016 р. та на 748 тис. грн або на 3,60% на 31.12.2017 р. за рахунок збільшення нерозподіленого збитку підприємства внаслідок збитковості діяльності останніх років, що, безумовно, є негативною тенденцією. Інші групи пасивів підприємства мали тенденцію до збільшення.

Особливо високий темп приросту спостерігався по найбільш терміновим пасивам (П1) – 15,59% на 31.12.2016 р. та 28,84% на 31.12.2017 р., що потребує від підприємства збільшення найбільш ліквідних активів для їх покриття.

Таблиця 2.3.

**Динаміка обсягу та складу пасивів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ
КОНСТРАКШНЗ» за терміном погашення у 2015 – 2017 рр.**

Показники	Обсяг, тис.грн.			Абсолютний приріст, тис.грн.		Темп приросту, %	
	На 31.12. 2015	На 31.12. 2016	На 31.12. 2017	31.12. 2016/ 31.12. 2015	31.12. 2017/ 31.12. 2016	31.12. 2016/ 31.12. 2015	31.12. 2017/ 31.12. 2016
Найбільш термінові пасиви (П1)	699	808	1041	109	233	15,59	28,84
Короткострокові пасиви (П2)	178	195	218	17	23	9,55	11,79
Довгострокові пасиви (П3)	3454	3458	3544	4	86	0,12	2,49
Постійні пасиви (П4)	21934	20773	20025	-1161	-748	-5,29	-3,60
Баланс	26265	25234	24828	-1031	-406	-3,93	-1,61

Відповідно, динаміка структури пасивів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» за терміном погашення наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4.

**Динаміка структури пасивів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ
КОНСТРАКШНЗ» за терміном погашення у 2015 – 2017 рр.**

Показники	Питома вага, %			Абсолютний приріст питомої ваги	
	На 31.12. 2015	На 31.12. 2016	На 31.12. 2017	31.12. 2016/ 31.12. 2015	31.12. 2017/ 31.12. 2016
Найбільш термінові пасиви (П1)	2,66	3,20	4,19	0,54	0,99
Короткострокові пасиви (П2)	0,68	0,77	0,88	0,10	0,11
Довгострокові пасиви (П3)	13,15	13,70	14,27	0,55	0,57
Постійні пасиви (П4)	83,51	82,32	80,65	-1,19	-1,67
Баланс	100,00	100,00	100,00	x	x

Таким чином за терміном погашення найбільшу частку протягом всього періоду, що аналізується, займають постійні пасиви, питома вага яких має негативну тенденцію до зменшення від 83,51% на 31.12.2015 р. до 80,65% на 31.12.2017 р. за рахунок зменшення абсолютної суми власного капіталу, що обумовило зростання питомої ваги пасивів інших груп. Таким чином зменшення абсолютної суми пасивів 1 групи обумовило і зниження їх частки: на 1,19% на 31.12.2016 р. та 1,67% на 31.12.2017 р. Найменша частка а пасивах підприємства припадає на короткострокові пасиви (П2), які мають тенденцію до збільшення від 0,68% до 0,88%, за рахунок збільшення абсолютної суми поточних забезпечень.

Аналізуючи показники, наведені у табл. 2.1 та табл. 2.3, отримуємо наступне співвідношення активів та пасивів балансу (табл. 2.5).

Таблиця 2.5.

Ліквідність балансу ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» в динаміці за 2015 – 2017 роки

Період		
на 31.12.2015	на 31.12.2016	на 31.12.2017
A1 < П1	A1 < П1	A1 < П1
A2 > П2	A2 > П2	A2 > П2
A3 > П3	A3 > П3	A3 > П3
A4 < П4	A4 > П4	A4 < П4
ліквідність балансу не є абсолютною	ліквідність балансу не є абсолютною	ліквідність балансу не є абсолютною

Таким чином за весь період, що досліджується, найбільш термінові пасиви значно перевищують найбільш ліквідні активи, що свідчить про неможливість їх вчасного погашення, відповідно ліквідність Балансу ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» не є абсолютною.

Досліджуючи платоспроможність підприємства, перш за все, треба проаналізувати його поточну та миттєву платоспроможність, тобто здібність до швидкого погашення своїх короткострокових зобов'язань.

Аналіз показників забезпечення ліквідними активами підприємства у 2015-2017 рр. наведено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Динаміка показників забезпечення ліквідними активами ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2015 – 2017 рр.

Показники	На 31.12. 2015	На 31.12. 2016	На 31.12. 2017	Абсолютний приріст	
				31.12. 2016/ 31.12. 2015	31.12. 2017/ 31.12. 2016
				Коефіцієнт забезпеченості ліквідними активами	0,3219
Коефіцієнт забезпеченості швидко ліквідними активами	0,1301	0,1404	0,1481	0,0104	0,0077
Коефіцієнт забезпеченості готовими засобами платежу	0,0016	0,0008	0,0018	-0,0008	0,0009

Аналізуючи дані таблиці можна зробити висновки, що всі показники забезпечення ліквідними активами є низькими, що свідчить про недостатню ліквідність підприємства. Так, активи підприємства на 32%-33% забезпечені ліквідними активами, хоча відповідно до методичних рекомендацій щодо оцінки фінансового стану підприємств дана величина має наблизитися до 40%. На 13%-15% активи підприємства забезпечені швидколіквідними активами і на 0,01% – 0,02% - готовими засобами платежу. Треба відзначити позитивну тенденцію до незначного зростання всіх наведених показників на 31.12.2017 р.

Аналіз показників ліквідності та платоспроможності підприємства наведено у табл. 2.7.

Таким чином, брак абсолютно ліквідних грошових коштів на підприємстві зумовив дуже низьке значення коефіцієнта абсолютної

платоспроможності: так на 31.12.2017 р. за рахунок грошей та їх еквівалентів підприємство зможе погасити тільки 3,5% своїх поточних зобов'язань, що на 1,4% вище ніж в попередньому періоді але не досягає нормативного значення [0,1-0,3].

Таблиця 2.7

Динаміка показників ліквідності та платоспроможності ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2015 – 2017 рр.

Показники	На 31.12. 2015	На 31.12. 2016	На 31.12. 2017	Абсолютний приріст	
				31.12. 2016/ 31.12. 2015	31.12. 2017/ 31.12. 2016
Коефіцієнт негайної (абсолютної) платоспроможності (Кал)	0,048	0,021	0,035	-0,027	0,014
Коефіцієнт проміжної платоспроможності (Кпп)	3,895	3,533	2,921	-0,362	-0,613
Коефіцієнт поточної платоспроможності (коефіцієнт покриття) (Кпл)	4,416	3,919	3,284	-0,497	-0,636
Коефіцієнт відволікання оборотних активів у запаси (КВз)	0,111	0,097	0,104	-0,014	0,007
Коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість (КВдз)	0,871	0,896	0,879	0,025	-0,017
Коефіцієнт участі матеріальних запасів у покритті поточних зобов'язань (КУмз)	0,488	0,379	0,341	-0,109	-0,038
Частка власного оборотного капіталу у покритті запасів (ВOKз)	9,638	9,558	8,138	-0,08	-1,42
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості (Кдз/кз)	4,827	4,360	3,490	-0,467	-0,870

Натомість коефіцієнт проміжної платоспроможності значно перевищує нормативне значення [0,6-1,0] протягом всього періоду дослідження за рахунок значної суми дебіторської заборгованості. Не дивлячись на зменшення значення цього показника наприкінці періоду швидколіквідні активи в 2,9 разів перевищують поточні зобов'язання.

Відповідно, перевищує нормативне значення, незважаючи на зменшення, і коефіцієнт покриття: тобто ліквідні активи перевищують поточні зобов'язання та забезпечення підприємства на 31.12.2017 р. більш ніж в 3 рази при нормі [1,5-2,5].

Таким чином, можна зробити висновок, що на ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» не вистачає абсолютно ліквідних активів для покриття термінових зобов'язань, але швидколіквідні та ліквідні активи а декілька разів їх перевищують, що свідчить про дисбаланс активів та пасивів різних груп.

Коефіцієнт відволікання оборотних активів у запаси протягом досліджуємого періоду практично не змінився та становить від 9,7% до 10,4%. Більшу частину оборотних активів підприємства складає найменш ліквідна їх частина дебіторська заборгованість (87,1%-89,6%), що свідчить про неефективну політику підприємства щодо товарного кредитування покупців та знижує його ліквідність. Таким чином доля грошових коштів в складі оборотних активів є зовсім незначною.

Дуже високою є частка власного оборотного капіталу у покритті запасів: тобто власний капітал, який залишається після формування необоротних активів підприємства, у 8-9 разів перевищує суму запасів.

Як було зазначено у попередньому розділі роботи, для оцінки ефективності управління перспективною платоспроможністю підприємства потрібно проаналізувати його фінансову стійкість, яка характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання (табл. 2.8).

Таким чином, протягом всього періоду дослідження, підприємство було незалежним від позикового капіталу. Наприкінці періоду частка власного капіталу скоротилася на 1,7% за рахунок отриманого підприємством збитку і відповідно скорочення нерозподіленого прибутку, але значення залишається дуже високим: на 31.12.2017 р. 80,7% всього капіталу підприємства складає власний капітал (при нормі більше 0,5).

**Динаміка показників фінансової стійкості ТОВ «НОРМ І
КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2015 – 2017 рр.**

Показники	На 31.12. 2015	На 31.12. 2016	На 31.12. 2017	Абсолютний приріст	
				31.12. 2016/ 31.12. 2015	31.12. 2017/ 31.12. 2016
Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності) ($K_{фа}$)	0,835	0,823	0,807	-0,012	-0,017
Коефіцієнт фінансової стійкості (довгострокової фінансової незалежності) ($K_{фс}$)	0,967	0,960	0,949	-0,006	-0,011
Коефіцієнт структури позикового капіталу ($K_{спк}$)	3,938	3,448	2,815	-0,491	-0,633
Коефіцієнт кредиторської заборгованості ($K_{кз}$)	0,797	0,806	0,827	0,009	0,021
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами ($KЗ_{ворк}$)	1,065	0,924	0,844	-0,141	-0,079
Коефіцієнт маневреності власного капіталу (K_m)	0,188	0,175	0,174	-0,013	-0,001

Ще вищим є коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності: частка власного капіталу та довгострокового позикового капіталу знизилася з 96,7% на 31.12.2015 р. до 94,9% на 31.12.2017 року (за рахунок зменшення власного капіталу) при нормі більше 70%.

Треба відзначити, що довгострокові зобов'язання перевищують поточні протягом всього періоду, що аналізується: на 31.12.2015 р. в 3,94 рази, а на кінець періоду показник поступово знизився до 2,81 за рахунок перевищення темпу росту поточних зобов'язань над довгостроковими.

Дуже високою є частка кредиторської заборгованості у поточних зобов'язаннях та забезпеченнях підприємства, яка має негативну тенденцію до зростання: від 79,7% на 31.12.2015 р. до 82,7% на 31.12.2017 р., що свідчить про низьку платоспроможність підприємства та неможливість розраховуватися вчасно за своїми зобов'язаннями.

Але висока частка власного капіталу підприємства забезпечила високі значення коефіцієнта забезпеченості власними оборотними коштами та

коефіцієнта маневреності власного капіталу. Так частка власного оборотного капіталу в загальному обсязі капіталу підприємства складає від 18,8% на початок періоду до 17,4% на кінець періоду.

Таким чином можна зробити висновок щодо високої перспективної платоспроможності ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ», але враховуючи збитковість діяльності підприємстві за останні роки та зростання дебіторської та кредиторської заборгованості, дана ситуація може значно погіршитися.

Отже, ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» протягом всього періоду дослідження має недостатню ліквідність балансу. Підприємство відчуває нестачу абсолютно ліквідних активів – грошових коштів, що значною мірою спричинено неефективною політикою надання товарного кредиту, в результаті чого частка дебіторської заборгованості підприємства за продукцію (товари, роботи, послуги) в загальному обсязі оборотних активів є дуже високою. Незважаючи на дуже низьке значення коефіцієнта абсолютної ліквідності, швидколіквідні та всі ліквідні активи в декілька разів перевищують поточні зобов'язання та забезпечення підприємства, що свідчить про дисбаланс активів та пасивів різних груп. Перспективна платоспроможність підприємства є високою за рахунок значної частки власного капіталу, але враховуючи збитковість діяльності підприємства за останні роки та зростання дебіторської та кредиторської заборгованості, дана ситуація може значно погіршитися.

2.2 Оцінка динамічної платоспроможності підприємства на підставі грошових потоків

Як було визначено у попередньому розділі роботи, важливим етапом управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства є її оцінка на підставі використання динамічного підходу, в основі якого лежить оцінка

грошових потоків підприємства на підставі Звіту про рух грошових коштів (додатки К, Л).

Перш за все, проведемо аналіз обігу та складу грошових активів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» на підставі даних Балансу (Звіту про фінансовий стан). Динаміка грошових коштів підприємства у 2015 - 2017 роках наведено у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

**Динаміка грошових коштів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ»
у 2015 – 2017 рр.**

Показники	Обсяг, тис.грн.			Абсолютний приріст, тис.грн.		Темп приросту, %	
	на 31.12. 2015 р.	на 31.12. 2016 р.	на 31.12. 2017 р.	31.12 2016/ 2015	31.12 2017/ 2016	31.12 2016/ 2015	31.12 2017/ 2016
	Гроші та їх еквіваленти	42	21	44	-21	23	-50,00

Таким чином, на підприємстві грошові кошти представлені тільки грошми в національній валюті і чіткої динаміки зміни не спостерігається. В цілому проведений аналіз дозволяє зробити висновок о недостатності грошей і їх еквівалентів для покриття найбільш термінових зобов'язань, що є загрозою втрати платоспроможності.

Далі проведемо аналіз обсягів грошового обороту та грошових потоків підприємства.

Динаміка вхідного грошового потоку підприємства наведено у табл. 2.10.

Таким чином, на підприємстві протягом періоду, що досліджується, спостерігається позитивна тенденція щодо збільшення вхідного грошового потоку: у 2016 р. на 494 тис. грн або на 19,91%, а у 2017 році вже на 784 тис. грн або на 26,35%.

Таблиця 2.10

Динаміка обсягу та складових вхідного грошового потоку ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2015 – 2017 рр.

№	Показники	Обсяг, тис. грн.			Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
		2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016/2015	2017/2016	2016/2015	2017/2016
1.	Надходження у результаті операційної діяльності, всього	2244	2533	3503	289	970	12,88	38,29
1.1	від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	350	505	1490	155	985	44,29	195,05
1.2	авансів від покупців і замовників	1693	1878	1325	185	-553	10,93	-29,45
1.3	від операційної оренди	201	141	675	-60	534	-29,85	378,72
1.4	інші надходження	0	9	13	9	4	100,00	44,44
2.	Надходження у результаті інвестиційної діяльності, всього	227	438	170	211	-268	92,95	-61,19
2.1	від реалізації необоротних активів	227	438	170	211	-268	92,95	-61,19
3.	Надходження у результаті фінансової діяльності, всього	10	4	86	-6	82	-60,00	2050,00
3.1	інші надходження	10	4	86	-6	82	-60,00	2050,00
4.	Всього надходжень	2481	2975	3759	494	784	19,91	26,35

Надходження підприємство отримувало як від операційної, так і від інвестиційної та фінансової діяльності. Основні надходження, звичайно, припадали на операційну діяльність ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ», які мали позитивну тенденцію до зростання протягом всього періоду: у 2016 році на 289 тис. грн або на 12,88%, а у 2017 р. – на 970 тис. грн або на 38,29%, що свідчить про нарощування обсягів основної діяльності підприємства. Треба відзначити, що збільшення надходжень у 2017 р. відбулося від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на 1490 тис. грн або на 195%, від операційної оренди: на 534 тис. грн або на 387,72% та незначної суми інших надходжень. Аванси від покупців та замовників,

навпаки, знизилися на 533 тис. грн або на 29,45%, що пов'язано зі зменшенням відсотка авансів за роботи та послуги та надання розстрочки щодо оплати для збільшення обсягу реалізації.

Збільшення надходжень у результаті інвестиційної діяльності у 2016 р. пов'язано з реалізацією необоротних активів, а саме основних засобів, які утримуються підприємством для продажу (об'єкти будівництва), у 2017 р. сума надходжень по даному виду діяльності значно зменшилася: на 268 тис. грн або на 61,19% та склала 170 тис. грн. Але в останньому році спостерігалось збільшення надходжень в результаті фінансової діяльності: на 82 тис. грн за рахунок інших надходжень.

Графічно, структура вхідного грошового потоку підприємства у 2016 та 2017 рр. наведено на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Структура вхідного грошового потоку ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ у 2016 р. та 2017 р.

Оцінка динаміки структури вхідного грошового потоку підприємства наведено в табл. 2.11.

Таким чином, основні надходження грошових коштів припадали на операційну діяльність ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ»: від 85,14% у 2015 р. до 93,13% у 2017 р. Надходження в результаті інвестиційної

діяльності у 2017 р. зменшилися до 4,52% у порівнянні з 14,72% у 2016 р. Найменші надходження були притаманні фінансової діяльності: від 0,13% до 2,29%.

Таблиця 2.11

**Динаміка структури вхідного грошового потоку ТОВ «НОРМ І
КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2015 – 2017 рр., %**

№	Показники	Питома вага			Абсолютний приріст	
		2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016/ 2015	2017/ 2016
1.	Надходження у результаті операційної діяльності, всього	90,45	85,14	93,19	-5,30	8,05
1.1	від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	14,11	16,97	39,64	2,87	22,66
1.2	авансів від покупців і замовників	68,24	63,13	35,25	-5,11	-27,88
1.3	від операційної оренди	8,10	4,74	17,96	-3,36	13,22
1.4	інші надходження	0	0,30	0,35	0,30	0,04
2.	Надходження у результаті інвестиційної діяльності, всього	9,15	14,72	4,52	5,57	-10,20
2.1	від реалізації необоротних активів	9,15	14,72	4,52	5,57	-10,20
3.	Надходження у результаті фінансової діяльності, всього	0,40	0,13	2,29	-0,27	2,15
3.1	інші надходження	0,40	0,13	2,29	-0,27	2,15
4.	Всього надходжень	100,00	100,00	100,00	x	x

Слід звернути увагу на зміну структури надходжень грошових коштів операційної діяльності підприємства: так, якщо у 2015 р. та 2016 р. найбільша частка всіх надходжень припадала на аванси від покупців та замовників (68,24% та 63,13% відповідно), то у 2017 р. дані надходження скоротилися до 35,25% у зв'язку зі зміною умов товарного кредиту. Частка надходжень в результаті інвестиційної діяльності у 2017 р. зменшилася на 10,2% у порівнянні з попереднім роком та склала 4,52% всіх надходжень на

підприємстві, а питома вага надходжень грошових коштів в результаті фінансової діяльності, навпаки, збільшилася у 2017 р. на 2,15% та склала 2,29%. Далі проаналізуємо динаміку обсягу та складових вихідного грошового потоку підприємства (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

**Динаміка обсягу та складових вихідного грошового потоку
ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2015 – 2017 рр.**

№	Показники	Обсяг, тис.грн.			Абсолютний приріст, тис.грн.		Темп приросту, %	
		2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016/2015	2017/2016	2016/2015	2017/2016
1.	Витрачання у результаті операційної діяльності, всього	2531	2996	3736	465	740	18,37	24,70
1.1	на оплату: продукції (товарів робіт, послуг)	70	135	524	65	389	92,86	288,15
1.2	праці	445	624	757	179	133	40,22	21,31
1.3	відрахувань на соціальні заходи	246	194	224	-52	30	-21,14	15,46
1.4	зобов'язань з податків і зборів	895	1171	1432	276	261	30,84	22,29
1.5	авансів	852	869	795	17	-74	2,00	9,11
1.6	Інші витрачання	2	3	4	1	1	50	33
2.	Витрачання у результаті інвестиційної діяльності, всього	0	0	0	0	0	0	0
3.	Витрачання у результаті фінансової діяльності, всього	0	0	0	0	0	0	0
4.	Всього витрачання	2531	2996	3736	465	740	18,37	24,70

Таким чином, витрачання грошових коштів на підприємстві, як і надходження, мають тенденцію до зростання протягом періоду, що досліджується: у 2016 р. на 465 тис. грн або на 18,37%, а у 2017 р на 740 тис. грн або на 24,70%, тобто темп зростання витрачання збільшується. Але темп

зростання вхідного грошового потоку є більшим, ніж вихідного, що є позитивною тенденцією та призводить до зростання грошових коштів підприємства. Причому витрачання здійснювалися виключно у результаті операційної діяльності підприємства. Найбільший темп зростання мали витрачання на оплату продукції (товарів, робіт, послуг): у 2016 р. на 65 тис. грн або на 92,86%, а у 2017 р. – вже на 389 тис. грн або на 288,15%.

Значно зросли витрачання по зобов'язанням з податків та зборів у 2016 р - на 276 тис. грн або на 30,84%, у 2017 р. на 261 тис. грн або на 22,29%. Відрахування на соціальні заходи у 2016 р. зменшилися на 52 тис. грн, а у 2017 р., навпаки, збільшилися на 30 тис. грн та склали 224 тис. грн. Витрачання на оплату авансів також не мали чіткої тенденції зміни: так, якщо у 2016 р. спостерігалось збільшення даного виду витрачання на 17 тис. грн або на 2%, то у 2017 р., навпаки, зменшення на 74 тис. грн або на 9,11%. Треба відзначити, що надходження від авансів покупців та замовників зменшилися більшими темпами, ніж витрачання на аванси, що є негативною тенденцією та призводить до зменшення наявних грошових коштів на підприємстві.

Оцінка динаміки структури вихідного грошового потоку підприємства наведено в табл. 2.13.

Таким чином, протягом всього періоду дослідження витрачання грошових коштів підприємства 100% припадають на операційну діяльність. Найбільша питома вага витрачання притаманна зобов'язанням з податків та зборів: від 35,66% до 39,09%. Значно зменшилась частка витрачання на аванси: якщо у 2015 році їх частка складала 33,66% то у 2016 р. вже 29,01%, а у 2017 р. ще нижче – 21,28%, що пояснюється зменшенням даного виду витрачання а абсолютній сумі.

Питома вага витрачань на оплату праці в останні два роки практично не змінюється та складає біля 20% всього вихідного грошового потоку підприємства. Треба відзначити зростання частки витрат грошових коштів підприємства на оплату продукції (товарів, робіт, послуг).

Таблиця 2.13.

**Динаміка структури вихідного грошового потоку ТОВ «НОРМ І
КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2015 – 2017 рр., %**

№	Показники	Питома вага			Абсолютний приріст	
		2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016/ 2015	2017/ 2016
1.	Витрачання у результаті операційної діяльності, всього	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00
1.1	на оплату: продукції (товарів, робіт, послуг)	2,77	4,51	14,03	1,74	9,52
1.2	праці	17,58	20,83	20,26	3,25	-0,57
1.3	відрахувань на соціальні заходи	9,72	6,48	6,00	-3,24	-0,48
1.4	зобов'язань з податків і зборів	35,36	39,09	38,33	3,72	-0,76
1.5	авансів	33,66	29,01	21,28	-4,66	-7,73
1.6	інші витрачання	0,01	0,01	0,01	0,00	0,00
2.	Витрачання у результаті інвестиційної діяльності, всього	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3.	Витрачання у результаті фінансової діяльності, всього	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4.	Всього витрачання	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

Графічно, структура вихідного грошового потоку підприємства у 2016 та 2017 рр. наведено на рис. 2.2.

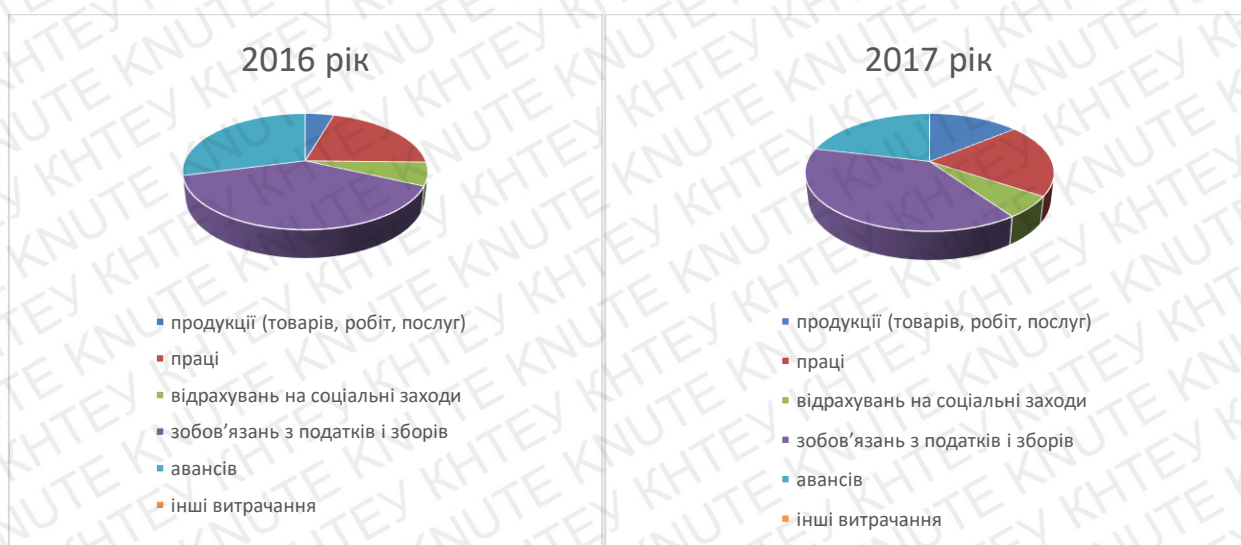

Рис. 2.2. Структура вихідного грошового потоку ТОВ «НОРМ І
КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ у 2016 р. та 2017 р.

Проаналізував динаміку, склад та структуру вхідного та вихідного грошових потоків підприємства, здійснимо оцінку чистого руху його грошових коштів (табл. 2.14).

Таблиця 2.14.

**Оцінка динаміки та складу чистого руху грошових коштів
ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2015 – 2017 рр.**

Показники	Обсяг, тис. грн.			Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016/2015	2017/2016	2016/2015	2017/2016
Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності, тис. грн.	-287	-463	-233	-176	230	61,32	-49,68
Чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності, тис. грн.	227	438	170	211	-268	92,95	-61,19
Чистий рух грошових коштів від фінансової діяльності, тис. грн.	10	4	86	-6	82	-60,00	2050,00
Чистий рух коштів за звітний період, тис. грн.	-50	-21	23	29	44	-58,00	209,52

Таким чином, якщо у 2015 р. та 2016 р. чистий рух коштів на підприємства був від'ємний (витрачання грошових коштів перевищували надходження), то у 2017 році ситуація покращилася та надходження були більше ніж витрати на 23 тис. грн. Але дуже серйозною проблемою подальшої платоспроможності підприємства є від'ємне значення чистого руху грошових коштів від операційної діяльності, що взагалі неприпустимо. Тобто перевищення надходжень грошових коштів над витратами (позитивний грошовий потік) було зумовлено чистим рухом грошових коштів від фінансової та інвестиційної діяльності.

Показники миттєвої динамічної платоспроможності підприємства на підставі уявлення про збалансованість та синхронність надходжень та видатків його грошових коштів наведено в табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Оцінка показників динамічної платоспроможності ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2015 – 2017 рр.

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Абсолютний приріст	
				2016/ 2015	2017/ 2016
Середня сума позикового капіталу	863	940	1131	77	191
Всього надходжень грошових коштів	2481	2975	3759	494	784
Всього витрачання грошових коштів	2531	2996	3736	465	740
Чистий рух коштів за звітний період, тис. грн.	-50	-21	23	29	44
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	0,9802	0,9930	1,0062	0,0127	0,0132
Коефіцієнт ефективності грошового потоку	-0,0198	-0,0070	0,0062	0,0127	0,0132
Коефіцієнт обслуговування боргу	-17,2600	-44,7619	49,1739	-27,5019	93,9358

Отже, у 2015 та 2016 роках коефіцієнт ліквідності грошового потоку менше 1, що свідчить про недостатність грошових коштів підприємства для погашення витрат, у 2017 році ситуація покращилася: тобто надходження грошових коштів більше ніж витрачання на 0,62%. Таку ж динаміку демонструє і коефіцієнт ефективності грошового потоку. Тобто кожна гривня вихідного грошового потоку у 2017 році забезпечує отримання 0,62 коп. чистого грошового потоку на відміну неефективності грошового потоку у попередньому періоді. Відповідно і значення коефіцієнта обслуговування боргу має сенс тільки в останньому періоді: кожна гривня чистого грошового

поток підприємства обслуговує 49 грн позикового капіталу (тобто позиковий капітал в 49 разів перевищує чистий грошовий потік). Відповідно у підприємства недостатньо отриманих грошових коштів для погашення позикового капіталу.

Таким чином, не дивлячись на позитивну тенденцію покращення показників динамічної платоспроможності у 2017 році, їх значення залишаються дуже низькими і свідчать про значні проблеми в управлінні грошовим потоком підприємства.

2.3 Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства на підставі інтегральних моделей

Проведені дослідження показали, що розраховані значення показників ліквідності та платоспроможності ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» не дозволяють зробити однозначні висновки. Тому доцільно розраховувати інтегральні показники платоспроможності підприємства, порядок розрахунку яких наведено у Додатку В.

Так, відповідно до Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями зі змінами та доповненнями, яке містить пояснення щодо визначення моделі розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи, ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» відноситься до малого підприємства та відповідно до виду економічної діяльності його модель має наступний вигляд [49]:

$$Z = 1,608 + 0,460 \cdot X_2 + 0,341 \cdot X_{11} + 0,513 \cdot X_{12} + 0,411 \cdot X_{14} \quad (2.1)$$

Розшифровка показників даної моделі та розрахунок наведено у табл. 2.16.

Таким чином, підприємство відноситься до 5 класу, що свідчить про його недостатню кредитоспроможність.

Таблиця 2.16

Визначення класу боржника - юридичної особи ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2017р. відповідно до «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 № 351

Фінансовий показник (Кі)	Значення фінансового показника (МКі)	Показник Хі	Коефіцієнти логістичної моделі, що визначаються з урахуванням вагомості показника	Значення показника Хі з урахуванням його вагомості в логістичній моделі
Вільний член логістичної моделі	-	-	1,608	1,608
МК ₂ – показник загальної ліквідності	3,25	0,789	0,460	0,3634
МК ₁₁ - показник покриття боргу чистим доходом	2,246	-2,185	0,341	-0,746
МК ₁₂ - показник покриття боргу прибутком до амортизації та оподаткування	0,0403	1,207	0,513	0,62
МК ₁₄ - показники оборотності поточних активів	920,93	-1,374	0,411	-0,563
Значення Z				1,2824
Клас боржника - юридичної особи				Клас 5

Далі визначимо ймовірність банкрутства ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2015 - 2017 роках на підставі моделі Альтмана (табл. 2.17).

Таким чином, якщо у 2015 р. значення інтегрального показника знаходилося в діапазоні $1,81 < Z < 2,7$, що свідчило про високу ймовірність банкрутства, то у 2016 р. та у 2017 р. ситуація погіршилася: інтегральний

показник $Z < 1,8$, що свідчить вже про надто високу ймовірність банкрутства підприємства, причому наприкінці досліджуемого періоду значення Z має негативну тенденцію до більшого зниження. Низьке значення інтегрального показника Z та його подальше зменшення обумовлено відсутністю робочого капіталу підприємства, непокритим збитком підприємства та збитком до оподаткування, що спричинило від'ємні значення перших трьох показників в моделі Альтмана.

Таблиця 2.17

**Оцінка ймовірності банкрутства ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ
КОНСТРАКШНЗ» у 2015 - 2017 роках згідно моделі Альтмана**

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Власний оборотний капітал	-4125	-3632	-3491
Активи	26265	25234	24828
Нерозподілений прибуток	-15918	-16547	-17038
Прибуток (збиток) до оподаткування та виплати відсотків	-118	-1161	-748
Власний капітал	21934	20773	20025
Зобов'язання	4331	4461	4803
Чистий дохід від реалізації	837	1145	1558
X1	-0,1571	-0,1439	-0,1406
X2	-0,6061	-0,6557	-0,6862
X3	-0,0045	-0,046	-0,0301
X4	5,06442	4,65658	4,16927
X5	0,03187	0,04538	0,06275
Значення Z	2,018754	1,596733	1,335427
Ймовірність банкрутства	ймовірність банкрутства висока	ймовірність банкрутства надто висока	ймовірність банкрутства надто висока

Наступним етапом розрахуємо модель прогнозування кризових явищ та ймовірності банкрутства О. Терещенка (табл. 2.18).

Таблиця 2.18

**Прогнозування кризових явищ та ймовірності банкрутства
ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2015 - 2017 роках на
підставі моделі О. Терещенка**

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Cash Flow	2481	2975	3759
Зобов'язання	4331	4461	4803
Активи	26265	25234	24828
Чистий прибуток (збиток)	-118	-1165	-748
Виробничі запаси	428	380	429
Чистий дохід від реалізації	837	1145	1558
Основний капітал	17809	17141	16534
X1	0,57285	0,66689	0,78264
X2	6,06442	5,65658	5,16927
X3	-0,0045	-0,0462	-0,0301
X4	-0,141	-1,0175	-0,4801
X5	0,51135	0,33188	0,27535
X6	0,047	0,0668	0,09423
Значення Z	0,752704	-3,98991	-1,02226
Ймовірність банкрутства	підприємству загрожує банкрутство	підприємство є напів- банкрутом	підприємство є напів- банкрутом

Таким чином, якщо у 2015 р. значення моделі знаходилося в діапазоні $0 < Z < 1$, що свідчило про високу ймовірність банкрутства, то у 2016 р. та у 2017 р. ситуація погіршилася: інтегральний показник $Z < 0$, що свідчить вже про напівбанкрутство підприємства. Низьке значення інтегрального показника Z , в цілому, обумовлено збитковістю діяльності підприємства, що спричинило від'ємні значення третього та четвертого показників в моделі О. Терещенка.

Сьогодні, найоптимальнішою для українських підприємств вважається модель А.В. Матвійчука (табл. 2.19).

Таким чином, на відміну від раніше розрахованих інтегральних моделей, значення моделі А.В. Матвійчука свідчить про низьку ймовірність банкрутства за весь період дослідження, але треба зауважити, що таке високе значення Z отримано тільки за рахунок високого значення останнього коефіцієнта моделі – коефіцієнта покриття боргу власним капіталом.

Таблиця 2.19

**Прогнозування кризових явищ та ймовірності банкрутства
ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2015 - 2017 роках на
підставі моделі А.В. Матвійчука**

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Активи	26265	25234	24828
Оборотні активи	3873	3931	4134
Чистий дохід від реалізації	837	1145	1558
Кредиторська заборгованість	699	808	1041
Власний оборотний капітал	-4125	-3632	-3491
Позиковий капітал	4331	4461	4803
Власний капітал	21934	20773	20025
Собівартість реалізованої продукції	528	509	858
X1	0,14746	0,15578	0,16651
X2	0,75536	0,62995	0,82421
X3	0,03816	0,05512	0,0778
X4	31,3799	22,0384	15,9358
X5	-1,0651	-0,9239	-0,8445
X6	0,1649	0,17679	0,19345
X7	5,06442	4,65658	4,16927
Значення Z	3,201192	3,049719	2,870342
Ймовірність банкрутства	низька ймовірність банкрутства	низька ймовірність банкрутства	низька ймовірність банкрутства

Далі проведемо експрес-аналіз фінансового стану підприємства за допомогою коефіцієнта Бівера (табл. 2.20).

**Експрес-аналіз фінансового стану ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ
КОНСТРАКШНЗ» у 2015 - 2017 роках за допомогою коефіцієнта Бівера**

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Чистий прибуток (збиток)	-118	-1165	-748
Амортизація	665	618	607
Позиковий капітал	4331	4461	4803
Коефіцієнт Бівера	0,1263	-0,1226	-0,0294
Висновок	незадовільна структура балансу і небезпека банкрутства		

Отримані дані свідчать про незадовільну структуру балансу досліджуемого підприємства та і небезпеку його банкрутства протягом всього періоду, що аналізується. Така ситуація обумовлена збитковістю діяльності підприємства у 2015-2017 рр.

Узагальнюючи результати проведеної оцінки ліквідності та платоспроможності ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» на підставі інтегральних моделей можна відзначити, що відповідно до «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» підприємство належить до 5 класу з 9 та характеризується недостатньою здатністю до виконання зобов'язань, високим рівнем залежності від актуальних тенденцій економічного розвитку; на підставі розрахованої моделі Альтмана ймовірність банкрутства висока; модель О. Терещенка свідчить про те, що підприємство є напівбанкрутом, а модель Матвійчука, навпаки, говорить про низьку ймовірність його банкрутства, але високе значення інтегрального показника було обумовлено виключно високим значенням показника покриття боргу власним капіталом, що ставить під сумнів отримане значення.

РОЗДІЛ 3.

ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ПІДВИЩЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ»

3.1 Обґрунтування пропозицій щодо підвищення ліквідності та платоспроможності підприємства

На підставі проведеної оцінки ліквідності та платоспроможності ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» встановлено що підвищення їх рівня можливе за рахунок збільшення вхідних та зменшення вихідних грошових потоків.

Підвищення розмірів вхідних грошових потоків на підприємстві, що досліджується, можливе, перш за все, на підставі збільшення доходу від операційної діяльності підприємства, що забезпечить плановий мінімальний рівень її рентабельності - 10%, який встановлено для 2018 року.

Враховуючи збитковість діяльності підприємства, перш за все, потрібно визначити точку беззбитковості ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ». Так, точка беззбитковості — це обсяг виробництва, за якого сукупні операційні витрати дорівнюють доходу від операційної діяльності .

Точка беззбитковості визначається за формулою [19]:

$$ТБ = \frac{FC}{Km}, \quad (3.1)$$

В свою чергу:

$$Km = \frac{GM}{TR}, \quad (3.2)$$

$$GM = TR - VC, \quad (3.3)$$

де ТБ – точка беззбитковості підприємства;

FC – постійні витрати;

K_m – коефіцієнт валової маржі;

GM – валова маржа;

TR – сукупний дохід;

VC – змінні витрати.

Відповідно, точка мінімального рівня рентабельності – це обсяг реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), який забезпечує отримання підприємством доходу для покриття його поточних витрат та утворення прибутку, що після очищення від податкових зобов'язань задовольняє власника підприємства щодо мінімального рівня рентабельності [19]:

$$T_{MPP} = \frac{B_{ном} + \frac{K \cdot MPP}{1 - C_m}}{K_m} \quad (3.4)$$

де K – обсяг капіталу, який вкладений власником у підприємство (або інший показник відносно якого розраховується рентабельність);

MPP – мінімальний рівень рентабельності, представлений у вигляді коефіцієнта;

C_m – ставка податку на прибуток.

Розрахуємо плановий обсяг чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ», який забезпечить планову рентабельність операційній діяльності на рівні 10% на підставі визначення точки беззбитковості (табл. 3.1).

Розрахуємо коефіцієнт валової маржі (K_m) та точку беззбитковості (ТБ) підприємства:

$$K_m = \frac{3483 - 1692}{3483} = 0,5142$$

$$ТБ = \frac{2539}{0,5142} = 4938 \text{ тис. грн.}$$

Таблиця 3.1

**Розрахунок точки беззбитковості ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ
КОНСТРАКШНЗ» у 2017 році**

Показники	2017 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	1558
Інші операційні доходи	1925
Всього сукупний дохід від операційної діяльності	3483
Загальний обсяг операційних витрат, тис. грн.:	4231
у тому числі:	
- постійні	2539
- змінні	1692
Прибуток (збиток) від операційної діяльності, тис. грн	-748

Таким чином, для того, щоб підприємство вже не отримувало збиток від операційної діяльності мінімальний обсяг сукупного доходу від операційної діяльності повинен складати 4938 тис. грн, що на 1455 тис. грн або на 41,77% більше, ніж у попередньому періоді.

Розрахуємо мінімальний прибуток ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» (МП):

$$МП = \frac{4938 * 0,1}{1 - 0,18} = 602 \text{ тис. грн}$$

Відповідно, сукупний дохід від операційної діяльності враховуючи визначені тенденції та виходячи із мінімального рівня рентабельності, становитиме (T_{mrr}):

$$T_{mrr} = \frac{2539 + 602}{0,5142} = 6108 \text{ тис. грн.}$$

Отже, для забезпечення мінімального рівня рентабельності операційної діяльності ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у розмірі 10%, обсяг

сукупного доходу від операційної діяльності повинен складати у 2018 році 6108 тис. грн, що більше ніж у 2017 році на 2625 тис. грн або на 75,37%.

Проведені розрахунки свідчать про необхідність дуже значного розширення обсягу операційної діяльності підприємства, що неможливо без оновлення його основних засобів. Так як основними видами діяльності ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» є будівництво житлових і нежитлових будівель та надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна, то доцільним є придбання баштового крану Dongjian QTZ80 2012 року випуску за 1256 тис. грн. (вантажопідйомність 8 тон, вантажопідйомність на максимальному вильоті - 1, 3 тони, виліт стріли - 55 метрів, висота підйому гака - 45 метрів). Крім використання даного об'єкту основних засобів для власного будівництва дуже рентабельним є також його здача в подовбу оренду іншим суб'єктам господарської діяльності. У зв'язку з чим, період його окупності планується на рівні 4 років. Також, враховуючи витрати підприємства на оренду вантажної техніки, доцільним є придбання власного вантажного автомобіля, а саме КАМАЗ 65115-6058 А5 з самосвальною платформою об'ємом 1010 м³ 2015 року випуску вартістю 1112 тис. грн, який також, окрім використання для виконання власних будівельних робіт доцільно здавати в оренду і отримувати додатковий дохід. Період окупності автомобіля планується на рівні 5 років.

Враховуючи фінансовий стан підприємства, отримання банківського кредиту, або використання фінансового лізингу для придбання основних засобів є неможливим, тому джерелом фінансування може бути плановий прибуток підприємства в результаті фінансово-господарської діяльності або додаткові вкладення засновників підприємства.

Окрім оновлення основних засобів підприємства, важливим напрямком забезпечення планової рентабельності ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ», є підвищення ефективності маркетингових заходів, а саме проведення маркетингового аналізу по вивченню попиту і пропозиції на

ринку будівництва та формування на цій основі оптимального асортименту і структури робіт та послуг.

Крім того доцільним є стимулювання попиту на роботи та послуги підприємства шляхом розміщення реклами в мережі INTERNET. На даний час підприємство не має нормально функціонуючого власного сайту, а професійний сайт зараз є одним з найбільш ефективних способів реклами продукції (товарів, робіт, послуг), а при умілому використанні сайту і ефективним способом розвитку самого бізнесу шляхом стимулювання продажів, так як багато суб'єктів господарювання сьогодні вважають за краще робити покупки, замовляти роботи та послуги, знаходити партнерів по бізнесу за допомогою мережі Інтернет. Відповідно, Інтернет-ресурс має бути зроблений якісно, тобто мати привабливий дизайн, цікавий і корисний для відвідувачів. Крім того, користувачі повинні знати про існування сайту, це і є основою його просування. У завдання просування сайту входить: аналіз конкурентів і цільової аудиторії сайту, пошукова оптимізація сайту під певні ключові запити, участь сайту в партнерських програмах.

Таким чином, на основі викладеної інформації, можливо сформулювати наступні основні проектні активності: створення професійного сайту; постійне оновлення змісту сайту; створення зручного інтерфейсу, якісного дизайну сайту; просування сайту в пошукових системах.

Виходячи з опису заходу, він матиме наступний ефект: детальне інформування покупців про роботи та послуги, підвищення привабливості товарів і послуг серед конкурентів і як результат - збільшення кількості потенційних покупців; збільшення обсягу реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – як результат підвищення вхідного грошового потоку підприємства для забезпечення платоспроможності підприємства; збільшення прибутку підприємства.

Сплануємо витрати по створенню та просуванню сайту ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Витрати на створення та просування сайту
ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ»**

Вид роботи	Вартість, грн.	Частка в загальних витратах, %
Створення сайту	7000	47,62
Наповнення вмісту сайту	1200	8,16
Створення інтерфейсу (дизайну)	2600	17,69
Просування сайту	3900	26,53
Разом витрати	14700	100

Таким чином, сумарні витрати на створення і просування сайту підприємства складають 14700 грн. Найбільший розмір витрат припадає на створення сайту 7000 грн або 47,62%.

Реалізація наведених рекомендацій забезпечить досягнення беззбитковості діяльності підприємства та отримання мінімальної планової рентабельності в розмірі 10%.

Одним з важливих напрямів пошуку резервів підвищення ліквідності та платоспроможності підприємства є зменшення вихідних грошових потоків, до яких них належать:

- оплата товарів, робіт, послуг, що належать до валових витрат;
- оплата товарів, робіт послуг, що не належать до валових витрат;
- здійснення реальних та фінансових інвестицій;
- сплата податків та інших платежів до бюджету;
- повернення капіталу, який був залучений на фінансовому ринку.

На обсяги останніх двох напрямків підприємству впливати важко, так як озмір податкових та інших платежів до бюджету залежить від встановленого державою порядку про визначення об'єктів оподаткування, ставок та термінів сплати. Можливості впливу ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» на перші три напрямки є ширшими.

Так, зниження собівартості робіт та послуг є важливим внутрішнім резервом покращення платоспроможності підприємства.

Факторами, які впливають на собівартість є: обсяг виконання робіт та надання послуг; номенклатура та асортимент продукції (робіт, послуг); технічний стан та організація будівництва; формування ціни на роботи та послуги.

Також одним із важливих напрямів зміцнення фінансового стану ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» є мобілізація внутрішніх резервів, це:

- проведення реструктуризації активів підприємства;
- сукупність заходів, пов'язаних зі зміною структури та складу активів балансу;
- перетворення в грошову форму наявних матеріальних та фінансових активів підприємства.

У рамках реструктуризації активів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» доцільно запропонувати наступні заходи.

1. Мобілізація прихованих резервів.

Більшість резервів відновлення платоспроможності відносяться до прихованих. Приховані резерви - частина капіталу, що не відображена в балансі. Розмір прихованих резервів на активному боці балансу дорівнює різниці між балансовою вартістю окремих майнових об'єктів підприємства та їх реальною вартістю.

2. Оптимізація структури розміщення оборотного капіталу тобто, зменшення частки низьколіквідних оборотних засобів, запасів сировини та матеріалів, незавершеного виробництва.

3. Використання зворотного лізингу.

Зворотній лізинг - господарська операція, що передбачає продаж основних фондів з одночасним зворотним отриманням таких основних фондів в оперативний або фінансовий лізинг. Наприклад, збиткове підприємство продає лізинговій компанії адміністративну будівлю з

одночасним укладенням договору про лізинг цього об'єкту нерухомості. У середньостроковому та довгостроковому періодах використання основних засобів на правах лізингу не вигідне підприємству, порівняно з правами власності, крім того в результаті зворотного лізингу знижується кредитоспроможність підприємства. Проте його платоспроможність підвищується, що дає змогу розраховуватись з поточними зобов'язаннями та уникнути порушення справи про банкрутство. Крім цього, зворотній лізинг дає значну економію податкових платежів, які супроводжуються купівлею-продажем об'єкту основних засобів.

4. Задача в оренду основних засобів, які не повною мірою використовуються або придбані з метою подальшого продажу.

5. Оптимізація структури розміщення оборотного капіталу. Оптимізація структури розміщення оборотного капіталу - це зменшення частки низьколіквідних оборотних засобів, запасів, сировини та матеріалів, незавершеного виробництва тощо. Визначення оптимальної структури та обсягів запасів є завданням контролінгу матеріальних потоків. Слід зазначити, що надмірні запаси зумовлюють не лише зниження ліквідності підприємства, а й додаткові витрати за їх обслуговуванням, крім того існує ризик втрати якості чи знецінення певних видів сировини та матеріалів.

6. Рефінансування дебіторської заборгованості - це форма реструктуризації активів, що полягає у перетворенні дебіторської заборгованості в інші ліквідні форми оборотних активів: грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення. Одним з факторів, які негативно впливають на ліквідність та платоспроможність підприємства, є високий рівень невиправданої дебіторської заборгованості. Погашення такої заборгованості є важливим резервом відновлення платоспроможності підприємства.

Так, для оптимізації обсягів дебіторської заборгованості ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» потрібно вибрати найбільш оптимальні строки платежів та форми розрахунків із споживачами (попередня оплата, з

відстрочкою платежу, за фактом виконання робіт та надання послуг). Незважаючи на значні обсяги дебіторської заборгованості, на нашу думку, надання відстрочки платежу споживачам є доцільним, адже за рахунок цього збільшується обсяг реалізації, а разом з тим і прибуток (для стимулювання збуту в умовах високої конкуренції). Але термін відстрочки потрібно скорочувати. Як показали проведені дослідження, середній період надання кредиту на оплату робіт та послуг складає в середньому 62 дні, що зменшує вхідні грошові потоки та збільшує ризик щодо своєчасної інкасації даної заборгованості.

Щодо підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ», то доцільним є застосування наступних заходів:

- визначення термінів прострочених залишків на рахунках дебіторів і порівняння цих термінів із середніми показниками в будівництві, показниками конкурентів і даними минулих років;
- періодичний перегляд граничної суми кредиту, виходячи з реального фінансового становища клієнтів;
- якщо виникають проблеми з одержанням грошей, то необхідно вимагати заставу на суму, не меншу, ніж сума на рахунку дебітора;
- використання арбітражних судів для стягнення боргів при наявності порук чи гарантій;
- продаж рахунків дебіторів факторинговій компанії чи банку, що надає факторингові послуги, якщо це вигідно;
- використання циклічної виписки рахунків для підтримання одноманітності операцій;
- відправлення електронною поштою рахунків покупцям за декілька днів до настання терміну платежу;
- страхування кредитів для захисту від значних збитків за безнадійними боргами.

Враховуючи наведені рекомендації на підприємстві планується скорочення планової дебіторської заборгованості на 40%.

Як показали проведені дослідження, основними формами рефінансування дебіторської заборгованості є:

1. Факторинг - операція з перевідступлення першим кредитором прав вимоги боргу третьої особи іншому кредиторові з попередньою або наступною компенсацією вартості такого боргу першому кредиторові. Наприклад, банк може придбати у підприємства-продавця право вимоги за поставлені товари та послуги, строк сплати за які минув.

2. Облік векселів. Зміст цієї операції полягає у тому, що банк, придбавши вексель, терміново його сплачує пред'явнику, а платіж отримує лише в строк, який визначений у векселі. Сутність операції дисконтування така: держатель векселя достроково реалізує його банку, за достроковий платіж банк утримує з номінальної суми векселя винагороду на свою користь, тобто сплачує вексель за мінусом знижки. Різниця між сумою, що її сплатив банк, придбавши вексель, і сумою, яку він отримує за цим векселем у строк платежу, називається дисконтом.

3. Форфейтинг - операція щодо рефінансування дебіторської заборгованості за комерційним кредитом, яка оформлюється шляхом індосаменту перехідного векселя на користь банку. У результаті цієї операції комерційний кредит перетворюється в банківський. За своєю сутністю форфейтинг поєднує у собі елементи факторингу та обліку векселів.

До заходів рефінансування дебіторської заборгованості, окрім перелічених вище, відноситься також комплекс процедур примусового стягнення заборгованості, зокрема й за позовом до господарського суду.

Основними шляхами зменшення вихідного грошового потоку ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» є економія всіх видів ресурсів, що споживаються у господарській діяльності: трудових, матеріальних, фінансових. Так, значну долю в структурі витрат підприємства займає оплата

праці, тому актуальною є задача зниження трудоемкості робіт та послуг, зростання продуктивності праці.

Зниження трудоемкості продукції, збільшення продуктивності праці можна досягнути різними шляхами. Найбільш важливі з них подальша механізація та автоматизація виробництва, розробка та застосування прогресивних, високопродуктивних технологій, заміна та модернізація застарілого обладнання. Так, на даному підприємстві є застаріле обладнання: щогловий будівельний підйомник та будівельний вагон, які можна реалізувати за залишковою вартістю у 42 тис. грн та 28 тис. грн відповідно без будь-якої шкоди для основної діяльності. Отримані кошти можна вкласти в нове, обладнання, яке підвищить фондівдачу підприємства.

Таким чином, підвищенню ліквідності та платоспроможності ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» сприятиме наступні заходи: придбання нових основних засобів для використання у власному будівництві, а також для надання в подовову оренду, інвентаризація активів підприємства; продаж зайвого устаткування матеріалів і залишків товарів; оптимізація дебіторської заборгованості; зменшення витрат підприємства та недопущення непродуктивних витрат; запровадження прогресивної технології будівництва, подальшої механізації та автоматизації; удосконалення організації праці; стимулювання попиту шляхом розміщення реклами в INTERNET.

3.2 Розробка фінансового плану підприємства

Спрогнозувати рівень ліквідності та платоспроможності підприємства можливо за результатами розробки фінансового плану підприємства: плану доходів і витрат, а також балансового плану.

Як було обґрунтовано в попередньому параграфі роботи, для забезпечення мінімального рівня рентабельності операційної діяльності ТОВ

«НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у розмірі 10%, обсяг сукупного доходу від операційної діяльності повинен складати у 2018 році 6108 тис. грн, тоді мінімальний прибуток від операційної діяльності з урахуванням податку на прибуток складе 602 тис. грн., а без врахування цього податку – 734 тис. грн ($602 / (1-0,18)$).

Раніше було визначено, що підприємство може реалізувати будівельний підйомник та будівельний вагон, що не використовуються у діяльності, за загальною ринковою вартістю у 72 тис. грн (42+28), відповідно на цю суму плануємо збільшення інших доходів підприємства.

Таким чином прибуток до оподаткування складе 806 тис. грн (734+72), а після сплати податку на прибуток у розмірі 18% чистий прибуток підприємства у плановому році складе 661 тис. грн.

Що стосується визначення собівартості на плановий період, то вона була розрахована як добуток планового чистого доходу та частки собівартості у звітному періоді (55%).

Розрахунок фінансових результатів підприємства у плановому періоді наведено у табл. 3.3.

Наступним етапом складемо балансовий план підприємства.

При плануванні основних засобів підприємства збільшуємо первісну вартість основних засобів на кінець звітного періоду на первісну вартість обладнання, що планується придбати (баштовий кран DONGJIAN QTZ80 вартістю 1256 тис. грн та вантажний автомобіль KAMAZ 65115-6058 A5 вартістю 1112 тис. грн). та зменшуємо на первісну вартість основних засобів, що реалізується (будівельний підйомник – 89 тис. грн та будівельний вагон – 51 тис. грн).

Тоді первісна вартість основних засобів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у плановому періоді буде дорівнювати:

$$22277+1256+1112-89-51 = 24505 \text{ тис. грн}$$

Таблиця 3.3

**Розрахунок фінансових результатів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ
КОНСТРАКШНЗ» у плановому періоді, тис. грн**

Показники	2017 р.	2018 р.	Абсолютний приріст	Темп зростання, %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	1558	3668	2110	135,43
Інші операційні доходи	1925	2440	515	26,75
Всього сукупний дохід від операційної діяльності	3483	6108	2625	75,36
Загальний обсяг операційних витрат, тис. грн.	4231	5374	1143	27,01
- у т.ч. собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	858	2020	1162	135,43
Прибуток (збиток) від операційної діяльності, тис. грн	-748	734	1482	198,13
Інші доходи	0	72	72	100,00
Прибуток до оподаткування	-748	806	1554	207,78
Чистий прибуток	-748	661	1409	188,37

Далі нарахуємо знос на основні засоби, що планується придбати. Виходячи із стандартів бухгалтерського обліку, баштовий кран відноситься до 4 групи основних засобів - машини і обладнання, тобто мінімальний термін корисного використання даної групи відповідно до чинного законодавства складає 5 років. Відповідно до облікової політики на підприємстві використовується прямолінійний метод амортизації. Таким чином, річна сума його зносу буде складати 251,2 тис. грн в рік ($1256/5$).

Вантажний автомобіль відноситься до 5 групи основних засобів – транспортні засоби, мінімальний термін корисного використання даної групи відповідно до чинного законодавства також складає 5 років. Таким чином, річна сума його зносу буде складати 222,4 тис. грн в рік ($1112/5$). Суму зносу в плановому періоді зменшуємо на суму зносу основних засобів, що реалізуються: (будівельний підйомник – 42 тис. грн та будівельний вагон – 28 тис. грн).

Тоді знос основних засобів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ», враховуючи тенденцію попереднього періоду, у плановому періоді буде дорівнювати:

$$(5743-5136)+251,2+222,4-42-28=1010,6 \text{ тис. грн}$$

Загальна сума зносу основних засобів підприємства на 31.12.2018 р дорівнює 6754 тис. грн (5743+1011)

Тоді залишкова вартість основних засобів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ», у плановому періоді дорівнюється 17751 тис. грн (24505-6754).

Інших змін в складі необоротних активів підприємства не планується проводити.

Таким чином, плановий обсяг необоротних активів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» на кінець планового періоду становитиме 17751 тис.грн.

Обґрунтування планового обсягу оборотних активів підприємства здійснюється з використанням економіко-статистичного методу. Але просте перенесення темпів зростання обсягу оборотних активів є некоректним, оскільки зміна їх обсягів має безпосередній взаємозв'язок з обсягами діяльності підприємства. Тому перенесення тенденцій зміни обсягів оборотних активів доцільно провести у взаємозв'язку з обсягами діяльності підприємства. Це забезпечується завдяки використанню періоду обороту за окремими статтями оборотних активів [21].

Базова формула для розрахунку планового обсягу оборотних активів на основі періоду обороту[21]:

$$OAi_{пл} = POi_3 \cdot OДодн_{пл}, \quad (3.5)$$

де $OAi_{пл}$ — i -та стаття оборотних активів у плановому періоді, тис.грн;

POi_3 — період обороту i -ї статті оборотних активів у звітному

періоді, дні;

$ОДодн_{пл}$ — одноденний обсяг діяльності у плановому періоді, тис.грн.

У цій формулі в розрахунку одноденного обсягу діяльності, як і періоду обороту окремих статей оборотних активів, використовується чистий дохід чи собівартість реалізованих товарів (робіт, послуг). Це визначається природою окремих статей оборотних активів: для розрахунку показників оборотності за матеріальними оборотними активами використовується собівартість реалізованої продукції, для інших статей (дебіторська заборгованість, грошові кошти) — чистий дохід. Період обороту грошей та їх еквівалентів розраховується як співвідношення їх середнього значення та платіжного обороту.

Проміжні результати розрахунків періодів обороту окремих складових оборотних активів підприємства у звітному періоді представлено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

**Період обороту оборотних активів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ
КОНСТРАКШНЗ» у звітному періоді, дні**

Складові оборотних активів	Період обороту
Запаси	172
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	830
Дебіторська заборгованість за розрахунками	61
Гроші та їх еквіваленти	3

Для прикладу наведемо розрахунок періоду обороту запасів:

$$\frac{(380 + 429)/2}{858} \times 365 = 172 \text{ дні}$$

На основі розрахованих періодів обороту визначаються обсяги оборотних активів на плановий період.

Планова сума запасів розраховується як добуток їх періоду обороту за звітний період та одноденного обсягу реалізації продукції за собівартістю у плановому періоді. Плановий обсяг дебіторської заборгованості визначається як добуток періоду її обороту у звітному періоді та одноденного чистого доходу від реалізації у плановому періоді. Плановий період обороту грошей та їх еквівалентів розраховується як добуток періоду їх обороту у звітному періоді та одноденного платіжного обороту у плановому періоді.

Для прикладу наведемо розрахунок обсягу запасів підприємства у плановому періоді:

$$172 \times \frac{2020}{365} = 952 \text{ тис. грн}$$

Розрахуємо обсяг дебіторської заборгованості підприємства у плановому періоді:

$$830 \times \frac{3668}{365} = 8336 \text{ тис. грн}$$

Але, на підставі запропонованих у попередньому параграфі роботи напрямків оптимізації дебіторської заборгованості, її сума планується до скорочення на 40%, відповідно плановий обсяг дебіторської заборгованості становитиме 5002 тис. грн ($8336 \cdot 0,6$).

Суму дебіторської заборгованості за розрахунками за виданими авансами не планується збільшувати, тому на кінець планового року сума по даній статті буде дорівнювати 21 тис. грн.

Треба відзначити, що плановий обсяг грошей та їх еквівалентів у плановому періоді розраховано за плановим платіжним оборотом, який визначений методом екстраполяції на підставі використання Microsoft Office Excel та складає 4303 тис. грн (Додаток М):

$$3 \times \frac{4303}{365} = 35 \text{ тис. грн}$$

Але враховуючи касові розриви у діяльності підприємства в звітному періоді доцільним є збільшення залишку грошових коштів підприємства до 70 тис. грн.

Планова сума іншої поточної дебіторської заборгованості та інших оборотних активів була визначена як середня у звітному періоді у зв'язку з їх незначними сумами.

Результати обґрунтування планового обсягу оборотних активів підприємства представлено у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Результати розрахунку планових обсягів оборотних активів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ», тис. грн.

Складові оборотних активів	2018 р.
Запаси	952
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	5002
Дебіторська заборгованість за розрахунками	21
Інша поточна дебіторська заборгованість	2
Гроші та їх еквіваленти	70
Інші оборотні активи	18
Усього оборотних активів	6070

На підприємстві протягом всього періоду дослідження є необоротні активи, які утримуються для продажу. У 2018 році планується реалізація основних засобів, утримуваних для продажу на суму 1353 тис. грн (будівля складу у м. Бровари), тоді сума по даній статті активів складе 2807 тис. грн (4160-1353).

Відповідно, плановий обсяг активів підприємства є сумою планових обсягів його необоротної та оборотної складових.

Плановий обсяг капіталу ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ», який має відповідати плановій сумі його активів, розраховується за основними його складовими [21].

Обґрунтування планового обсягу власного капіталу здійснюється з використанням методу прямих техніко-економічних розрахунків. У плановому періоді на підприємстві не передбачаються зміни обсягів статутного капіталу та капіталу в дооцінках, тобто їх обсяги в цьому періоді залишаються рівними обсягам звітного періоду. Весь чистий прибуток підприємства у плановому році планується капіталізувати та направити на погашення непокритого збитку. Таким чином сума непокритого збитку у плановому періоді буде дорівнювати 16377 тис. грн (-17038+661). Що стосується довгострокових зобов'язань, то в плановому році їх зміна не планується (3544 тис. грн).

Наступним кроком в обґрунтуванні планового обсягу капіталу ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» є визначення планового обсягу короткострокових зобов'язань, зокрема тієї їх складової, яка має безпосередній взаємозв'язок з обсягами виробництва та реалізації.

Період обороту окремих складових кредиторської заборгованості розраховується за допомогою ділення середнього значення обсягу кредиторської заборгованості на обсяг собівартості реалізації і множення отриманого результату на 365 днів (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Розрахунок показників оборотності кредиторської заборгованості ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» звітного періоду, дні

Складові поточних зобов'язань	Період обороту
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	283
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками	111

Базова формула для розрахунку планового обсягу кредиторської заборгованості за окремими її складовими є такою [21]:

$$KZi_{пл} = POi_z \cdot OCodn_{пл}, \quad (3.6)$$

де $KZi_{пл.}$ - i -та стаття кредиторської заборгованості у плановому періоді, тис.грн;

POi_3 - - період обороту i -ї статті кредиторської заборгованості у звітному період, дні;

$OCодн_{пл.}$ - одноденний обсяг реалізації продукції за собівартістю у плановому періоді, тис.грн.

Результати розрахунку планового обсягу кредиторської заборгованості представлено в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Результати розрахунку планового обсягу кредиторської заборгованості ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ», тис. грн

Складові поточних зобов'язань	2018 р.
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1566
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками	614

Плановий обсяг поточних забезпечень та інших поточних зобов'язань залишаємо на рівні попереднього періоду.

Результати планових розрахунків складових балансового плану підприємства представлено в агрегованому вигляді у табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Агрегований балансовий план ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ», тис. грн

Актив		Пасив	
Стаття	Сума	Стаття	Сума
I. Необоротні активи, всього, в т. ч.	17751	I. Власний капітал, всього в т. ч.	20686
Основні засоби	17751	Зареєстрований капітал	1074
первісна вартість	24505	Капітал у дооцінках	35989
знос	6754	Додатковий капітал	
II. Оборотні активи, всього, в т.ч.	6070	Нерозподілений прибуток	-16377

Продовження табл. 3.8.

Актив		Пасив	
Стаття	Сума	Стаття	Сума
Запаси	952	П. Довгострокові зобов'язання і забезпечення, всього	3544
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи послуги	5002	Інші довгострокові зобов'язання	3544
Дебіторська заборгованість за розрахунками	21	III. Поточні зобов'язання, всього, в т.ч.	2398
Інша поточна дебіторська заборгованість	2	Поточна кредиторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1566
Гроші та їх еквіваленти	75	Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками	614
Інші оборотні активи	18	Поточні забезпечення	214
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	2807	Інші поточні зобов'язання	4
Усього активів	26628	Усього капіталу	26628

Таким чином, майно підприємства та джерела його фінансування у плановому році збільшаться на 1800 тис.грн або на 7,13%.

Заключним етапом є складання планового звіту про рух грошових коштів (табл. 3.9).

Отже, чистий рух грошових коштів у плановому періоді буде складати 54 тис. грн за рахунок перевищення надходжень грошових коштів над їх витрачанням у результаті операційної діяльності (чистий рух коштів від операційної діяльності складає 999 тис. грн) не зважаючи на від'ємне значення чистого руху від інвестиційної діяльності (-954 тис. грн) у зв'язку з перевищенням придбання основних засобів баштового крану Dongjian QTZ80 вартістю 1256 тис. грн. та вантажного автомобіля КАМАЗ 65115-6058 А5 вартістю 1112 тис. грн) над продажом зайвих основних засобів; по фінансової діяльності, як і в попередньому році надходжень та витрачання не планується, тобто чистий доход по цьому виду діяльності буде дорівнюватися 0. З урахуванням залишку коштів на початок року у сумі 21 тис. грн залишок коштів на кінець планового року складе 75 тис. грн.

(54+21), який переноситься в плановий Баланс (Звіт про фінансовий стан) підприємства.

Таблиця 3.9

**Плановий звіт про рух грошових коштів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ
КОНСТРАКШНЗ», тис. грн**

Стаття	2018 р. (план)
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності	
Надходження від:	
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3668
Надходження авансів від покупців і замовників	1868
Надходження від операційної оренди	965
Інші надходження	75
Витрачання на оплату:	
Товарів (робіт, послуг)	(968)
Праці	(814)
Відрахувань на соціальні заходи	(241)
Зобов'язань з податків і зборів	(1530)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	(670)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість з інших податків і зборів	(1034)
Витрачання на оплату авансів	(905)
Інші витрачання	(12)
Чистий рух коштів від операційної діяльності	999
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності	
Надходження від реалізації:	
необоротних активів	1423
Витрачання на придбання:	
необоротних активів	2368
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	-945
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності	
Надходження від:	
Інші надходження	0
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	0
Чистий рух грошових коштів за звітний період	54
Залишок коштів на початок року	21
Залишок коштів на кінець року	75

Таким чином, розроблені балансовий план, план доходів та витрат, план надходження та витрачання грошових коштів підприємства є основою для розрахунку прогнозного рівня ліквідності та платоспроможності підприємства.

3.3 Перспективна оцінка рівня ліквідності та платоспроможності підприємства

На підставі розробленої планової фінансової звітності ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» здійснено оцінку рівня його ліквідності та платоспроможності, відповідно до наведених у роботі методик.

Перш за все, оцінено платоспроможність підприємства на підставі аналізу ліквідності його прогнозного Балансу. Згрупуємо активи підприємства за рівнем ліквідності (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Динаміка складу та структури активів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» за рівнем ліквідності

Активи	Роки			
	На 31.12.2017		На 31.12.2018 (план)	
	тис. грн.	частка в балансі, %	тис. грн.	частка в балансі, %
Найбільш ліквідні активи (A1)	44	0,16	75	0,28
Активи, що швидко реалізуються (A2)	3633	12,85	5023	18,86
Активи, що повільно реалізуються (A3)	4617	19,19	3779	14,19
Активи, що важко реалізуються (A4)	16534	67,81	17751	66,66
Баланс	24828	100,00	26628	100,00

За даними табл. 3.10 видно, що у плановому періоді спостерігаються зміни за всіма групами активів. Збільшення частки активів перших двох груп свідчить про збільшення ліквідності балансу у 2018 р.

Згрупуємо пасиви підприємства за терміном їх погашення (табл. 3.11).

За даними табл. 3.11 бачимо, що у підприємства плануються зміни у структурі пасивів у бік збільшення найбільш термінових пасивів.

В цілому ліквідність балансу підприємства у плановому періоді не зміниться.

Таблиця 3.11

**Динаміка складу та структури пасивів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ
КОНСТРАКШНЗ» за терміном погашення**

Активи	Роки			
	На 31.12.2017		На 31.12.2018 (план)	
	тис. грн.	частка в балансі, %	тис. грн.	частка в балансі, %
Найбільш термінові пасиви (П1)	1041	4,19	2180	8,19
Короткострокові пасиви (П2)	218	0,88	218	0,82
Довгострокові пасиви (П3)	3544	14,27	3544	13,31
Постійні пасиви (П4)	20025	80,65	20686	77,69
Баланс	24828	100,00	26628	100,00

$$A1 < P1, A2 > P2, A3 > P3, A4 < P4.$$

Тобто ліквідність Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства у плановому році залишиться не абсолютною.

Для детальнішого аналізу впливу зміни структури активів за рівнем ліквідності та пасивів за рівнем терміновості погашення на ліквідність та платоспроможність підприємства розрахуємо відповідні коефіцієнти (табл. 3.12).

Таким чином, абсолютна ліквідність підприємства у плановому році незначно зменшиться - на 0,4%, але показники проміжної та поточної ліквідності будуть мати позитивну тенденцію до зменшення і приближення до нормативного значення за рахунок перевищення темпу зростання кредиторської заборгованості над дебіторською. Відповідно, покращиться і співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості: дебіторська заборгованість у плановому році буде в 2,3 рази більше кредиторської на відміну від 3,49 разів у 2017 р. Але треба відзначити, що даний показник перевищує нормативне значення, відповідно підприємство повинно і далі

знижувати обсяг товарного кредитування замовників та своєчасно інкасувати дебіторську заборгованість.

Таблиця 3.12

**Динаміка показників ліквідності та платоспроможності ТОВ
«НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ за 2017 – 2018 рр.**

Показники	Роки		Абсолютний приріст
	на 31.12.2017	на 31.12.2018	
Коефіцієнт негайної (абсолютної) платоспроможності (Кал)	0,035	0,031	-0,004
Коефіцієнт проміжної платоспроможності (Кпп)	2,921	2,121	-0,8
Коефіцієнт поточної платоспроможності (коефіцієнт покриття) (Кпл)	3,284	2,53	-0,754
Коефіцієнт відволікання оборотних активів у запаси (КВз)	0,104	0,157	0,053
Коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість (КВДз)	0,879	0,827	-0,052
Коефіцієнт участі матеріальних запасів у покритті поточних зобов'язань (КУмз)	0,341	0,397	0,056
Частка власного оборотного капіталу у покритті запасів (ВОКз)	8,138	3,083	-5,055
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості (Кдз/кз)	3,490	2,304	-1,186

Для оцінки ефективності управління перспективною платоспроможністю підприємства проаналізуємо його фінансову стійкість у плановому періоді (табл. 3.13).

Таким чином, не дивлячись на зниження показників фінансової стійкості, підприємство залишається незалежним від позикового капіталу, а збільшення суми поточних зобов'язань, а саме кредиторської заборгованості, навпаки, збільшує вільні грошові кошти підприємства. Крім того, потрібно відзначити, що в плановому періоді спостерігається збільшення суми власного капіталу за рахунок отриманого чистого прибутку, що є позитивною тенденцією та сприяє збільшенню рівня платоспроможності підприємства.

Таблиця 3.13

**Динаміка показників фінансової стійкості ТОВ «НОРМ І
КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ за 2017 – 2018 рр.**

Показники	Роки		Абсолютний приріст
	на 31.12.2017	на 31.12.2018	
Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності) ($K_{фа}$)	0,807	0,777	-0,03
Коефіцієнт фінансової стійкості (довгострокової фінансової незалежності) ($K_{фс}$)	0,949	0,910	-0,039
Коефіцієнт структури позикового капіталу ($K_{спк}$)	2,815	1,47	-1,345
Коефіцієнт кредиторської заборгованості ($K_{кз}$)	0,827	0,901	-0,361
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами ($K_{звок}$)	0,844	0,483	-0,032
Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{м}$)	0,174	0,142	-0,03

Далі здійснимо оцінку динамічної платоспроможності підприємства на підставі грошових потоків (табл. 3.14).

Таблиця 3.14

**Динаміка обсягу та складу вхідного грошового потоку ТОВ «НОРМ І
КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2017– 2018 рр., тис. грн**

Показники	2017 р.	2018 р.	Абсолютний приріст	Темп зростання, %
Надходження у результаті операційної діяльності, всього	3503	6873	3370	96,20
Надходження у результаті інвестиційної діяльності, всього	170	1423	1253	737,06
Надходження у результаті фінансової діяльності, всього	86	0	-86	-100,00
Всього надходжень	2975	8296	5321	178,86

Дані, наведені в таблиці свідчать про збільшення вхідного грошового потоку у плановому періоді на 5321 тис. грн або на 178,86% за рахунок значного збільшення грошових коштів у результаті операційної діяльності на 3370 тис. грн або на 96,2%, а також у результаті інвестиційної діяльності

(реалізація основних засобів утримуваних для продажу та зайвих основних засобів) на 1253 тис. грн або на 737,06%.

Надходження у результаті фінансової діяльності не планується. Як і у звітному періоді найбільша частка вхідного грошового потоку підприємства в плановому році припадає на операційну діяльність – 82,85%, але її частка зменшується на 10,34% за рахунок збільшення питомої ваги інвестиційної діяльності на 12,63% (табл. 3.15).

Таблиця 3.15

**Динаміка структури вхідного грошового потоку ТОВ «НОРМ І
КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2017– 2018 рр.**

Показники	2017 р.	2018 р.	Абсолютний приріст
Надходження у результаті операційної діяльності, всього	93,19	82,85	-10,34
Надходження у результаті інвестиційної діяльності, всього	4,52	17,15	12,63
Надходження у результаті фінансової діяльності, всього	2,29	0,00	-2,29
Всього надходжень	100,00	100,00	x

Динаміка обсягу та складу вихідного грошового потоку підприємства наведена у табл. 3.16.

Таблиця 3.16

**Динаміка обсягу та складу вихідного грошового потоку ТОВ «НОРМ І
КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2017 – 2018 рр., тис. грн**

Показники	2017 р.	2018 р.	Абсолютний приріст	Темп зростання, %
Витрачання у результаті операційної діяльності, всього	3736	5874	2138	57,23
Витрачання у результаті інвестиційної діяльності, всього	0	2368	2368	100,00
Витрачання у результаті фінансової діяльності, всього	0	0	0	0,00
Всього витрачання	3736	8242	4506	120,61

Таким чином, у плановому періоді витрачання підприємства збільшаться на 4506 тис. грн або на 120,61% за рахунок значного витрачання грошових коштів у результаті операційної діяльності (збільшення на 2138 тис. грн або на 57,23%), та у результаті інвестиційної діяльності: придбання основних засобів (збільшення на 2368 тис. грн або на 100%). Відповідно, у структури вихідного грошового потоку витрачання у результаті операційної діяльності займають найбільшу частку – 71,27%, а витрачання у результаті інвестиційної діяльності – 28,73% (табл. 3.17).

Таблиця 3.17

Динаміка структури вихідного грошового потоку ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2017 – 2018 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	Абсолютний приріст
Витрачання у результаті операційної діяльності, всього	100,00	71,27	-28,73
Витрачання у результаті інвестиційної діяльності, всього	0,00	28,73	28,73
Витрачання у результаті фінансової діяльності, всього	0,00	0,00	0,00
Всього витрачання	100,00	100,00	x

Відповідно, динаміка та склад чистого руху грошових коштів підприємства наведено у табл. 3.18

Таблиця 3.18

Оцінка динаміки та складу чистого руху грошових коштів ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2017 – 2018 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	Абсолютний приріст
Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності, тис. грн.	-233	999	1232
Чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності, тис. грн.	170	-945	-1115
Чистий рух грошових коштів від фінансової діяльності, тис. грн.	86	0	-86
Чистий рух коштів за звітний період, тис. грн.	23	54	31

Дані, наведені у таблиці свідчать, що чистий рух коштів у плановому періоді збільшився на 31 тис. грн і склав 54 тис. грн за рахунок чистого руху грошових коштів від операційної діяльності – 999 тис. грн, не дивлячись на від’ємне значення чистого руху грошових коштів від інвестиційної діяльності -945 тис. грн, що свідчить про збільшення рівня платоспроможності підприємства.

Оцінка показників динамічної платоспроможності підприємства наведена у табл. 3.19.

Таблиця 3.19

Оцінка показників динамічної платоспроможності ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2017 – 2018 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	Абсолютний приріст
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	1,0062	1,0066	1,0004
Коефіцієнт ефективності грошового потоку	0,0062	0,0066	0,0004
Коефіцієнт обслуговування боргу	49,1739	33,8611	-15,3128

Відповідно, коефіцієнт ліквідності грошового потоку та коефіцієнт ефективності грошового потоку мають позитивну тенденцію до збільшення, а зменшення коефіцієнта обслуговування боргу свідчить про зменшення позикового капіталу, що припадає на 1 грн чистого грошового потоку. Тобто значення показників свідчать про підвищення рівня платоспроможності підприємства у плановому періоді.

Інтегральна оцінка, щодо визначення класу боржника - юридичної особи у плановому періоді наведено у табл. 3.20.

Отже, виходячи із отриманих даних, платоспроможність підприємства покращилася в основному за рахунок прибуткової діяльності у плановому періоді, що дозволило віднести ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» до 4 класу боржника - юридичної особи на відміну від 5 класу у звітному періоді.

Таблиця 3.20

Визначення класу боржника - юридичної особи ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» у 2018 р. відповідно до «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 № 351

Фінансовий показник (Кі)	Значення фінансового показника (МКі)	Показник Хі	Коефіцієнти логістичної моделі, що визначаються з урахуванням вагомості показника	Значення показника Хі з урахуванням його вагомості в логістичній моделі
Вільний член логістичної моделі	-	-	1,608	1,608
МК ₂ –показник загальної ліквідності	2,531	0,789	0,46	0,377
МК ₁₁ - показник покриття боргу чистим доходом	0,653	-0,662	0,341	-0,125
МК ₁₂ - показник покриття боргу прибутком до амортизації та оподаткування	0,0302	0,941	0,513	0,492
МК ₁₄ - показники оборотності поточних активів	604,02	-1,374	0,411	-0,551
Значення Z				1,851
Клас боржника - юридичної особи				Клас 4

Таким чином, можна зробити висновок щодо підвищення рівня ліквідності та платоспроможності підприємства у плановому періоді, про що свідчать всі розраховані методики.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Платоспроможність підприємства є складним і багатофакторним поняттям, яке, з одного боку, обумовлюється економічним середовищем діяльності підприємства, а також результатами його функціонування, з іншого визначає їх; передбачає можливість здійснення усіх платіжних потреб, які необхідні для нормального процесу господарської діяльності.

Проаналізувавши різні поняття платоспроможності підприємства та визначивши її особливості, визначено, що платоспроможність підприємства – це його здатність у повному обсязі й у визначений термін розрахуватися за всіма своїми зобов'язаннями за допомогою грошових ресурсів та інших активів різної ліквідності, для здійснення безперервної фінансово-господарської діяльності та забезпечення стійкого та динамічного розвитку підприємства. Платоспроможність підприємства є дуже містким поняттям, яке включає в себе як ліквідність – здатність швидко та без втрати вартості перетворювати власні активи на грошові кошти, так і кредитоспроможність – здатність підприємства здійснювати розрахунки за кредити, а також податкоспроможність – можливість сплачувати визначені чинним законодавством податки.

Управління платоспроможністю - це складний комплексний процес, що охоплює майже всі складові сучасного фінансового менеджменту. Тільки раціональне поєднання наявних методів та інструментарію управління активами та пасивами підприємства, грошовими потоками та прибутковістю дозволяє досягти бажано рівня платоспроможності і забезпечувати її збереження протягом тривалого періоду часу. При цьому головна проблема такого управління полягає в об'єктивному протиріччі двох пов'язаних завдань фінансового менеджменту - підвищення платоспроможності та досягнення необхідної рентабельності. Тому управління платоспроможністю підприємства потрібно будувати на засадах постійного компромісу щодо одночасної мінімізації ризику втрати платоспроможності та ризику втраченої

вигоди з урахуванням визначених стратегічних та тактичних пріоритетів фінансово-економічного розвитку суб'єкта господарювання.

Розглянуто сучасні методичні підходи до оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства: оцінка збалансованості платіжного календаря, метод коефіцієнтів, інтегральний метод, оцінка ліквідності балансу, аналіз грошових потоків. Встановлено, що для забезпечення ефективного управління даним напрямком доцільним є застосування вищерозглянутих методів у комплексі, що дозволяє залежно від поставлених завдань проводити оцінку здатності підприємства погашати свої зобов'язання як в цілому, так і в розрізі окремих видів платоспроможності, станом на певний момент часу і в динаміці.

Оцінка ліквідності та платоспроможності ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» показала, що протягом всього періоду дослідження підприємство має недостатню ліквідність балансу. Підприємство відчуває нестачу абсолютно ліквідних активів – грошових коштів, що значною мірою спричинено неефективною політикою надання товарного кредиту, в результаті чого частка дебіторської заборгованості підприємства за продукцію (товари, роботи, послуги) в загальному обсязі оборотних активів є дуже високою (87%-90%). Брак абсолютно ліквідних грошових коштів на підприємстві зумовив дуже низьке значення коефіцієнта абсолютної платоспроможності протягом всього періоду дослідження, натомість коефіцієнт проміжної платоспроможності значно перевищує нормативне значення за рахунок значної суми дебіторської заборгованості. Всі ліквідні активи перевищують поточні зобов'язання та забезпечення підприємства більш ніж в 3 рази. Дуже високою є частка кредиторської заборгованості у поточних зобов'язаннях та забезпеченнях підприємства, яка має негативну тенденцію до зростання.

Оцінка перспективної платоспроможності показала, що протягом всього періоду дослідження, підприємство було незалежним від позикового капіталу. Наприкінці періоду частка власного капіталу скоротилася за

рахунок отриманого підприємством збитку і відповідно зменшення нерозподіленого прибутку, але значення залишається дуже високим. Висока частка власного капіталу підприємства забезпечила високі значення коефіцієнта забезпеченості власними оборотними коштами та коефіцієнта маневреності власного капіталу, але враховуючи збитковість діяльності підприємства за останні роки та зростання дебіторської та кредиторської заборгованості, дана ситуація може значно погіршитися. Для підприємства характерним є абсолютний тип поточної фінансової стійкості, що обумовлено значним перевищенням власного оборотного капіталу над запасами.

На ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» спостерігається позитивна тенденція щодо збільшення вхідного грошового потоку. Надходження підприємство отримувало як від операційної, так і від інвестиційної та фінансової діяльності. Основні надходження припадали на операційну діяльність: від 85,14% у 2015 р. до 93,13% у 2017 р. Структура надходжень грошових коштів в результаті операційної діяльності підприємства змінилася: так, якщо у 2015 р. та 2016 р. найбільша частка всіх надходжень припадала на аванси від покупців та замовників (68,24% та 63,13% відповідно), то у 2017 р. дані надходження скоротилися до 35,25% у зв'язку зі зміною умов товарного кредиту. Частка надходжень в результаті інвестиційної діяльності у 2017 р. також зменшилася на 10,2% у порівнянні з попереднім роком та склала 4,52% всіх надходжень на підприємстві, а питома вага надходжень грошових коштів в результаті фінансової діяльності, навпаки, збільшилася у 2017 р. на 2,15% та склала 2,29%.

Витрачання грошових коштів на підприємстві, як і надходження, мають тенденцію до зростання. Але темп зростання вхідного грошового потоку є більшим, ніж вихідного, що є позитивною тенденцією та призводить до зростання грошових коштів підприємства. Причому витрачання здійснювалися виключно у результаті операційної діяльності підприємства,

тобто у підприємства немає грошей для фінансування інвестиційної та фінансової діяльності.

Якщо у 2015 р. та 2016 р. чистий рух коштів на підприємства був від'ємний (витрачання грошових коштів перевищували надходження), то у 2017 році ситуація покращилася та надходження були більше ніж витрати на 23 тис. грн. Але дуже серйозною проблемою подальшої платоспроможності підприємства є від'ємне значення чистого руху грошових коштів від операційної діяльності, що взагалі неприпустимо. Тобто перевищення надходжень грошових коштів над витратами (позитивний грошовий потік) було зумовлено чистим рухом грошових коштів від фінансової та інвестиційної діяльності. Відповідно, не дивлячись на позитивну тенденцію покращення показників динамічної платоспроможності у 2017 році, їх значення залишаються дуже низькими і свідчать про значні проблеми в управлінні грошовим потоком підприємства.

Узагальнюючи результати проведеної оцінки ліквідності та платоспроможності ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» на підставі інтегральних моделей можна відзначити, що відповідно до «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» підприємство належить до 5 класу з 9 та характеризується недостатньою здатністю до виконання зобов'язань, високим рівнем залежності від актуальних тенденцій економічного розвитку; на підставі розрахованої моделі Альтмана ймовірність банкрутства висока; модель О. Терещенка свідчить про те, що підприємство є напівбанкрутом, а модель Матвійчука, навпаки, говорить про низьку ймовірність його банкрутства, але високе значення інтегрального показника було обумовлено виключно високим значенням показника покриття боргу власним капіталом, що ставить під сумнів отримане значення.

Так як основними видами діяльності ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» є будівництво житлових і нежитлових будівель та надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна, то

доцільним є придбання баштового крану Dongjian Qtz80 та вантажного автомобіля Kamaz 65115-6058 A5 з самосвальною платформою, які, окрім використання для виконання власних будівельних робіт, доцільно здавати в оренду і отримувати додатковий дохід.

Важливим напрямком забезпечення планової рентабельності підприємства є підвищення ефективності маркетингових заходів, а саме проведення маркетингового аналізу по вивченню попиту і пропозиції на ринку будівництва та формування на цій основі оптимального асортименту і структури робіт та послуг. Запропоновано розробку професійного сайту підприємства для детального інформування покупців про роботи та послуги, підвищення привабливості робіт та послуг серед конкурентів і як результат - збільшення кількості потенційних покупців; збільшення обсягу реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – як результат підвищення вхідного грошового потоку підприємства для забезпечення платоспроможності підприємства; збільшення прибутку підприємства. Розраховані витрати на створення і просування сайту.

Для оптимізації обсягів дебіторської заборгованості ТОВ «НОРМ І КАПІТАЛ КОНСТРАКШНЗ» потрібно вибрати найбільш оптимальні строки платежів та форми розрахунків із споживачами (попередня оплата, з відстрочкою платежу, за фактом виконання робіт та надання послуг). Розроблені відповідні заходи, які дозволять значно скоротити обсяг дебіторської заборгованості.

Крім цього, підвищенню ліквідності та платоспроможності підприємства сприятиме наступні заходи: продаж зайвого устаткування (будівельного підйомника вартістю 42 тис. грн та будівельного вагону вартістю 28 тис. грн); зменшення витрат підприємства та недопущення непродуктивних витрат; запровадження прогресивної технології будівництва, подальшої механізації та автоматизації; удосконалення організації праці. Реалізація наведених рекомендацій забезпечить досягнення беззбитковості

діяльності підприємства та отримання мінімального планового рівня рентабельності в розмірі 10%.

На підставі запропонованих рекомендацій розроблені балансовий план, план доходів та витрат, план надходження та витрачання грошових коштів підприємства, які є основою для розрахунку прогнозного рівня ліквідності та платоспроможності підприємства.

На підставі оцінки ліквідності Балансу у плановому періоді спостерігаються зміни за всіма групами активів. Збільшення частки активів перших двох груп свідчить про збільшення ліквідності балансу у 2018 р. Але в цілому ліквідність Балансу не зміниться і залишиться не абсолютною.

На підставі розрахунку фінансових коефіцієнтів встановлено, що показники проміжної та поточної ліквідності будуть мати позитивну тенденцію до зменшення і приближення до нормативного значення за рахунок перевищення темпу зростання кредиторської заборгованості над дебіторською. Відповідно, покращиться і співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості. Але треба відзначити, що даний показник перевищує нормативне значення, відповідно, підприємство повинно і далі знижати обсяг товарного кредитування замовників та своєчасно інкасувати дебіторську заборгованість.

Не дивлячись на зниження показників фінансової стійкості у плановому періоді, підприємство залишається незалежним від позикового капіталу, а збільшення суми поточних зобов'язань, а саме кредиторської заборгованості, навпаки, збільшує вільні грошові кошти підприємства. Крім того, потрібно відзначити, що в плановому періоді спостерігається збільшення суми власного капіталу за рахунок отриманого чистого прибутку, що є позитивною тенденцією та сприяє збільшенню рівня платоспроможності підприємства.

У плановому періоді спостерігається збільшення вхідного грошового потоку на 5321 тис. грн або на 178,86% за рахунок значного збільшення грошових коштів у результаті операційної діяльності на 3370 тис. грн або на

96,2%, а також у результаті інвестиційної діяльності (реалізація основних засобів утримуваних для продажу та зайвих основних засобів) на 1253 тис. грн або на 737,06%. Надходження у результаті фінансової діяльності не планується. У плановому періоді витрачання підприємства збільшаться на 4506 тис. грн або на 120,61% за рахунок значного витрачання грошових коштів у результаті операційної діяльності (збільшення на 2138 тис. грн або на 57,23%), та у результаті інвестиційної діяльності: придбання основних засобів (збільшення на 2368 тис. грн або на 100%). Відповідно, чистий рух коштів у плановому періоді збільшиться на 31 тис. грн і буде складати 54 тис. грн за рахунок отриманого чистого руху грошових коштів від операційної діяльності – 999 тис. грн, не дивлячись на від’ємне значення чистого руху грошових коштів від інвестиційної діяльності -945 тис. грн, що свідчить про збільшення рівня платоспроможності підприємства.

Розраховані планові коефіцієнти ліквідності та ефективності грошового потоку мають позитивну тенденцію до збільшення, а зменшення коефіцієнта обслуговування боргу свідчить про зменшення позикового капіталу, що припадає на 1 грн чистого грошового потоку. Тобто значення показників свідчать про підвищення рівня платоспроможності підприємства у плановому періоді.

У плановому періоді підприємство відноситься до 4 класу боржника - юридичної особи відповідно до «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» на відміну від 5 класу у передплановому періоді.

Таким чином, можна зробити висновок щодо підвищення рівня ліквідності та платоспроможності підприємства у плановому періоді, про що свідчать всі розраховані методики.

Такі основні висновки та пропозиції, отримані в випускній кваліфікаційній роботі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента / И. А. Бланк. - К.: Ника-Центр, 2009. – Т.1.-592 с., Т.2.-512 с.
2. Буркова Л. А. Оцінка економічних результатів діяльності підприємств з урахуванням ступеня кризи їх фінансового стану (на прикладі гірничозбагачувальних комбінатів) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Буркова Людмила Анатоліївна ; Держ. ВНЗ "Криворізьк. нац. ун-т". - Кривий Ріг, 2015. - 20 с.
3. Ванієва А. Р. Ліквідність та платоспроможність будівельних підприємств: оцінка і прогнозування (на прикладі Автономної Республіки Крим): дис.... канд. екон. наук: 08.00.08 / Ванієва Аліме Рустемівна; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К., 2011. - 256 арк.
4. Волкова О. Д. Діагностика стану та використання фінансового потенціалу підприємства (на прикладі підприємств хлібопекарської промисловості) : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Волкова Оксана Дмитрівна ; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. - О., 2014. - 229 с.
5. Гавриленко В. А. Платоспроможність підприємства в умовах кризи / В. А. Гавриленко, В. В. Гавриленко // Матеріали науково-практичної конференції «Донбас — 2020: наука і техніка — виробництву». — Донецьк, 2010. — С. 149-155.
6. Галенко С. М. Аналіз господарської діяльності комунальних підприємств: методика та організація: дис.... канд. екон. наук: 08.00.09 / Галенко Сергій Миколайович; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К., 2012. – 271 с.
7. Гаркуша С. А. Організаційно-економічні основи оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Гаркуша Сергій Анатолійович ; Сум. нац. аграр. ун-т. - Суми, 2011. - 264 с.

8. Глазунов В. Н. Обеспечение текущей платежеспособности предприятия / В. Н. Глазунов // Финансы. — 2009. — №3. — С. 67–69.
9. Головка І. В. Економічний аналіз фінансового стану підприємства : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / Головка Іван Вікторович ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К., 2008. - 370 с.
10. Гончаренко Н. Фактори, що визначають платоспроможність підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5563541/page:4/>
11. Гончаров А. Б. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник / А. Б. Гончаров; Харківський держ. економічний ун-т. - Х.: ВД "ІНЖЕК", 2004. - 238 с.
12. Горбатенко А.М. Оцінка платоспроможності підприємства в кризових умовах// Агросвіт №9 – 2016. — С. 16–20.
13. Горбунова А. В. Ліквідність в оцінці і діагностиці фінансового стану підприємства : монографія / А. В. Горбунова ; Держ. ВНЗ "Запоріж. нац. ун-т" М-ва освіти і науки України. - Запоріжжя : ЗНУ, 2015. - 213 с.
14. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. І. Гринчуцький, Е. Т. Карапетян, Б. В. Погріщук; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Терноп. нац. екон. ун-т.— 2-е вид., переробл. та допов. — К.: Центр учб. л-ри, 2012. — 303 с.
15. Давиденко Н. М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства / Н. М. Давиденко // Актуальні проблеми економіки. - 2015. - № 2. - С. 36-42.
16. Деєва Н. М. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Н. М. Деєва, О. І. Дедіков; Мін-во освіти і науки України, Дніпропетровська держ. фінансова академія. - К.: ЦУЛ, 2007. - 328 с.
17. Дикань В. Л. Діагностика фінансового стану підприємства : навчальний посібник / В. Л. Дикань [и др.] ; Українська держ. академія залізничного транспорту. - Х. : УкрДАЗТ, 2014. - 150 с.
18. Економіка підприємства / І.О. Чаюн, Г.М.Богославець, Л.Л. Стасюк,

- І.Ю. Бондар; за заг. ред. проф. Н.М. Ушакової – К.: КНТЕУ, 2005.- 569 с.
19. Економіка підприємства: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Краснова та ін.]; за заг. ред. В. В. Краснової; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Донец. нац. ун-т, Екон. ф-т. — Донецьк: ДонНУ, 2012. — 501 с.
20. Економіка підприємства: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл. / С. П. Кирильчук та ін.]; за заг. ред. С. П. Кирильчук; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Крим. екон. ін-т, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". — Сімф.: КНЕУ ім. В. Гетьмана, 2013. — 442 с.
21. Економіка та фінанси підприємства: методика розв'язання практичних завдань (під заг. кер. Лігоненко Л.О.): Навч. посіб. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 343 с.
22. Економічний аналіз : навчальний посібник / Мін-во освіти і науки України, КНЕУ; ред. М. Г. Чумаченко. - 2-е вид., перероб. і доп.. - К.: КНЕУ, 2003. - 556 с.
23. Єлісеєва О. К. Методи та моделі оцінки і прогнозування фінансового стану підприємств : монографія / О. К. Єлісеєва, Т. В. Решетняк ; Донбаська держ. машинобудівна академія. - Краматорськ : ДДМА, 2007. - 208 с.
24. Журавльова Ю. Ю. Платоспроможність підприємства та шляхи її забезпечення : монографія / Ю. Ю. Журавльова ; Укоопспілка, Полтавський ун-т споживчої кооперації України. Кафедра фінансів. - Полтава : РВВ ПУСКУ, 2015. - 74 с.
25. Іванов В. К. Управління платоспроможністю промислового підприємства : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Іванов Володимир Кузьмич ; Приазов. держ. техн. ун-т. - Маріуполь, 2014. - 183 с.
26. Іонін Є. Є. Розв'язання питань методологічного обґрунтування понять "платоспроможність" і "ліквідність" / Є. Є. Іонін // Актуальні проблеми економіки. - 2004. - № 6. - С. 30-43.

27. Карпович А. А. Оцінка фінансового стану аграрних підприємств : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Карпович Андрій Анатолійович ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - К., 2010. - 255 с.
28. Клементьєва О.Ю. Фінансовий стан підприємства та його прогнозування : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Клементьєва Олександра Юріївна ; Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. - К., 2014. - 233 с.
29. Коваленко О.Ю. Фінансовий аналіз: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О. Ю. Коваленко; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. — Миколаїв: Іліон, 2012. — 313 с.
30. Ковалев В.В. Финансовый анализ : методы и процедуры / В.В. Ковалев.- М.: Финансы и статистика, 2002.-560 с.
31. Король В. Методологічні розбіжності оцінки ліквідності і платоспроможності в системі аналізу фінансового стану підприємств / В. Король // Економіка. Фінанси. Право. - 2016. - № 5. - С. 22-26.
32. Костенко Т.Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства / Т. Д. Костенко - К. - 2005. - 400 с.
33. Котляр М.Л. Платоспроможність та ліквідність в системі оцінки фінансової стійкості підприємства// Економічний простір №11 – 2015.
34. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент: підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна; Дніпропетровський ун-т економіки та права. - К.: ЦНЛ, 2006. - 520 с.
35. Куліков П. М. Економіко-математичне моделювання фінансового стану підприємства : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / П. М. Куліков, Г. А. Іващенко ; Харків. нац. екон. ун-т. - Х. : Інжек, 2009. - 152 с.
36. Лагун М. І. Методичні аспекти аналізу платоспроможності підприємства / М. І. Лагун // Формування ринкових відносин в Україні. - 2016. - № 2. - С. 53-58.

- 37.Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз сільськогосподарських підприємств: навчальний посібник / Л. А. Лахтіонова, Київський національний економічний університет - К.: КНЕУ. - 2004. - 368 с.
- 38.Легченко О. А. Управління платоспроможністю промислових підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Легченко Оксана Анатоліївна ; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя, 2012. - 20 с.
- 39.Марцин В. С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість - основні складові оцінки фінансового стану підприємства / В. С. Марцин // Економіка. Фінанси. Право. - 2017. - № 7. - С. 26-30.
- 40.Матвійчук А. В. Діагностика банкрутства підприємства/ А. В. Матвійчук// Управління економікою: теорія та практика. Збірник наукових праць. – С. 20-28
- 41.Мельникова М. О. Моделі формалізованої оцінки та прогнозування фінансового стану підприємства в умовах нестабільного розвитку економіки країни : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.11 / Мельникова Марія Олександрівна ; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя, 2014. - 20 с.
- 42.Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності. Затверджені Наказом Мінфіну України від 28.03.2013 р. №433[Електроний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0074323-06>
- 43.Мних Є.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Є В. Мних, Н. С. Барабаш; М-во освіти і науки України, Київ. нац. торг.-екон. ун-т. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. — 411 с.
- 44.Нагайчук В. В. Політика управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства / В. В. Нагайчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. - 2016. - Вип. 16(2). - С. 118-121.
- 45.Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України

- № 73 від 07.02.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
46. Носова Є.А. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства / Є.А. Носова // Економіка. Проблеми економічного становлення. – 2015. – № 2. – С. 58-64.
47. Обущак Т. А. Управління фінансовим станом торговельного підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Обущак Тетяна Анатоліївна ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К., 2011. - 21 с.
48. Перешибкін М.М. Ліквідність та платоспроможність комерційного банку : Дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Перешибкін Максим Миколайович ; Харківський національний ун-т ім. В.Н.Каразіна. - Х., 2012. - 174 с.
49. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 № 351 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>
50. Приймак С.В. Діагностика фінансового стану підприємства в системі контролінгу : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Приймак Світлана Вікторівна ; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. - К., 2007. - 221 с.
51. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. - Закон Верховна Рада України, від 14.05.1992 № 2343-ХІІ. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>
52. Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. від №14. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0014665-06> - 29.08.2009.

53. Про затвердження методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки: наказ Міністерства економіки України від 14.02.2006 р. № 170 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0332-06> - 29.08.2009
54. Ремньова Л. М. Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства як складова його фінансового менеджменту / Л. М. Ремньова // Актуальні проблеми економіки. - 2014. - № 2. - С. 87-96.
55. Рузакова О.В. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.11 / Рузакова Ольга Володимирівна ; Вінниц. нац. техн. ун-т. - Вінниця, 2009. - 223 с.
56. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навчальний посібник / Г. В. Савицька. - 3-тє вид., виправл. і доп. - К.: Знання, 2007. - 668 с.
57. Сидоренко К.С. Ліквідність та платоспроможність – основа ефективної діяльності підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/3_ANR_2013/Economics/10_125666.doc.htm
58. Соколова Е. Проблеми управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства / Е. Соколова, Чернявська Г. // Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія «Економіка і управління», 2017. Вип. 35.- С.330-338.
59. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єкта господарювання : навч. посібник.- К.: КНЕУ, 2003.-554 с.
60. Теницька Н.Б. Теоретичні аспекти оцінки платоспроможності підприємства в сучасних умовах / Н.Б. Теницька, Ю.С. Гришко // Глобальні та національні проблеми економіки: електр. наук. вид. - Миколаїв: Миколаївський нац. ун-т. – Вип. № 5. – Трав. 2015 р. – С.372-376.
61. Тижненко Л.О. Моделі комплексної оцінки фінансового стану підприємства : дис... канд. екон. наук: 08.00.11 / Тижненко Людмила

- Олександрівна ; Харківський національний економічний ун-т. - Х., 2014. - 224 с.
- 62.Тридід О. М. Економіко-математичні моделі оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання : монографія / О. М. Тридід [и др.] ; Національний банк України, Університет банківської справи. - К. : УБС НБУ, 2009. - 213 с.
- 63.Трусова, Н.В. Фінансовий аналіз підприємства: теорія та практика: [навч. посіб.] / Н. В. Трусова; Тавр. держ. агротехнол. ун-т. — Мелітополь: Вид. буд. ММД, 2012. — 388 с.
- 64.Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз: [навчальний посібник] ; частина I / Ю. М. Тютюнник ; 2-ге вид., перероб. і доп. – Полтава : РВВ ПДАА, 2014. – 358 с.
- 65.Удосконалення організації обліку, аналізу і аудиту фінансового стану суб'єктів господарювання : монографія / [Б. Ф. Усач та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Б. Ф. Усача ; Нац. банк України, Ун-т банк. справи. - К. : УБС НБУ, 2011. - 362 с.
- 66.Ушвицкий Л. И. Совершенствование методики анализа платежеспособности и ликвидности организаций / Л. И. Ушвицкий, А. В. Савцова, А. В. Малеева // Финансы и кредит. - 2010. - № 17. - С. 56-62.
- 67.Федоренко В. Г. Менеджмент: підручник / Федоренко В. Г. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К.: Алерта, 2015. – 492 с.
- 68.Фінансове забезпечення розвитку підприємств: монографія / [І. О. Бланк та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. І. О. Бланка; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. - 343 с.
- 69.Фінансовий аналіз: навч. посіб. / А. О. Чугаєв [та ін.]; за ред. Чугаєва А. О.; Держ. податк. адмін. України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. — Ірпінь: Нац. ун-т ДПС України, 2009. — 372 с.

- 70.Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Гушко С. В., Шайкан А. В., Шайкан Н. П., Гушко О. А.— Вид. 2-е, перероб. і допов. — Кривий Ріг: Чернявський Д. О., 2011. — 174 с.
- 71.Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навч. за освіт.-проф. прогр. магістра за спец. "Облік і аудит" / О. А. Магопець [та ін.]; М-во освіти і науки України, Кіровогр. нац. техн. ун-т. — Кіровоград: КОД, 2010. — 278 с.
- 72.Фінансовий менеджмент : підручник / Мін-во освіти і науки України, КНЕУ; ред. А. М. Поддєрьогін. - К.: КНЕУ, 2005. - 535 с.
- 73.Харченко О. С. Управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Харченко Олександр Сергійович ; ПВНЗ "Європ. ун-т". - Київ, 2015. - 20 с.
- 74.Хома І. Б. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / І. Б. Хома, Н. І. Андрушко, К. М. Слюсарчик; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т "Львів. політехніка".— 2-ге вид. — Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2012. — 339 с.
- 75.Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: підручник / Ю. С. Цал-Цалко, Ю. Ю. Мороз, Л. А. Суліменко; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, М-во аграр. політики та продовольства України, Житомир. нац. агрокол. ун-т.— Вид. 5-е, допов. — Житомир: Рута, 2012. — 608 с.
- 76.Яремик Х. Я. Методичні підходи до оцінки платоспроможності підприємства / Х. Я. Яремик // Ефективна економіка. — 2015. — № 11 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4507>
- 77.Яценко В.М. Сутність поняття та методичні підходи до оцінки фінансової стабільності та фінансової стійкості // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.- Випуск 1(20), 2017.- С.8-17.

ДОДАТКИ